

LETO II.

ZVEZEK II.

LJUBLJANSKI
Z V O N.

IZDAJATELJI:

J. KERSNIK, F. LEVEC, J. STRITAR, Dr. I. TAVČAR.

ODGOVORNI UREDNIK:

FR. LEVEC.

V LJUBLJANI.

TISKA „NARODNA TISKARNA“.

1882.

Vsebina 2. zvezka:

	Str.
1. X: Znamenje. Pesen	65
2. Dr. Fr. Detela: Malo življenje. Povest. (Dalje)	66
3. Dr. Josip Starè: Pisma iz Zagreba, V.	79
4. Samostal: Slike iz gorenjskih planin. I. V snegu	89
5. —b—: Prvi sneg. Pesen	94
6. Simon Rutar: Jedinstvo slovenskih dežel od VII. do XIII. stoletja. (Dalje)	94
7. Janko Kersnik: Luterski ljudje. Povest	99
8. Boris Miran: Nazaj! Pesen	104
9. J. Jesenko: Zemeljski potresi. (Dalje)	106
10. Fr. Levec: Prilogi k Preširnovemu životopisu. 2.	110
11. S. Rutar: „Die Slovenen“. (Konec).	113
12. Fr. Hlavka: Slovenske muzikalije	120
13. Slovenski glasnik	122

Ljubljanski ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

Leto II.

V Ljubljani, 1. februarja 1882.

Štev. 2.

Znamenje.

a polji znamenje stoji,
Podoba krasna v njem žari;
Ni slika blažene Device,
Svetnika ne in ne svetnice.

Čprav obráz svetnika ni,
Čprav svetnice slika ni,
Podoba ta je meni sveta,
Časti jo moja duša vneta.

Pred njó presvetlo luč gojím,
Lepó, zvestó za njó skrbím,
Naj sveti solnce, zvezde jasne,
Pred sliko moja luč ne vgasne.

In cvetek, ki lepó cvetó,
S pobožno berem jej rokó,
Pred njo pokladam kite krasne
In zraven pevam pesni glásne. —

Ni znamenje na polji tó,
To moje je srcé gorkó,
In ta obraz, prepoln miline,
Je slika — moje domovíne.

Ta svetla luč —, moj srčni žar,
Le njej plamtí in bo vsikdár,
In z duše cvetjem plemenitim
Njo kitil bom kot zdaj jo kitim.

Njo prvi spev je moj slavil,
Poslednji njej se bo glasil,
In zadnji glasi ti mi bojo:
Bog čúvaj domovino mojo!

X.

Malo življenje.

Povest.

Spisal dr. Fr. Detela.

II.

Pod Rožančevo hišo na Gorici drži po ravnem kolovozna pot do Premca. Po obeh straneh jo obdaja visok gozd, ki se odtod razprostira čez vse pogorje; le sem ter tja ga nekoliko pretrgajo plodne njive in samotne koče. Gozd je dolinski zaklad in vanj se zatekajo, kadar je treba davek plačevati ali hčer možiti ali cerkev popravljati. Na jednom kraju griča stoji Rožančeva hiša, na drugem Premčeva in od te drži pot zopet navzdol do zadnje goriške hiše, do Šimnovega málina, ki melje, kadar Bog hoče; kajti potoček, ob katerem leži, je velik del leta komaj moker; kadar pa začne deževati, pobrati hoče málinu vsa kolesa.

Najslabša hiša je Premčeva in zato jo je menda v gozd skril. Trideset let jo gospodar že zida, a ni še dodelana. Samo jeden konec, kjer je stanovališče, je popolnoma obzidan in opažen, druga plat pa je odprta vsem vetrovom in le na oglih sta zidana stebra, ki nosita ostrešje, obito na tej strani z deskami. Vsa hiša je podobna trdnemu sklepu mehkega človeka, ki se od začetka krepko zaleti, a kmalu mu pogum upade in moči opešajo. Jedno večjo in jedno malo sobo ima Premec; ognjišče pa je v veži, če se sme to veža imenovati, kar je prav za prav le velik napušč. Iz take kuhinje gre dim se ve da nerad skozi dimnik, kajti kamor si bodi mu je bolj na roke; ni torej čuda, če je vse okajeno, kar je lesa v Premčevi hiši.

V nedeljo po teh dogodkih, ki so vznemirili vso Dolino, bil je lep vroč dan. V Premčevi hiši je ležal na klopi zraven velike peči Jurij in si podpiral glavo s komolcem, pri mizi pa je sedel Miha in piskal na klarinet.

„Jaz pa res hitro vsak napev pobere,“ pravi Miha in odloži instrument. „Jedenkrat ga slišim, drugo pot ga pa že znam.“

„A, pusti!“ odvrča Jurij. „Kaj bi vedno cvilil! Pojdiva rajši na solnce, ker je tak lep dan!“

Zdaj stopi v sobo Premec.

„Dobro se vama godi v senci,“ pravi in prisede k Juriju.

„Ali je že poludne?“ čudi se ta in pogleda leno na stoječo uro.

„Vsak čas bo zazvonilo. Jurij, prímojdunaj! zakaj nisi šel k deseti maši! Ti ne veš, kaj je oklicával birič. Dejal je, da se neki Jurij Kos, po domače Primožev, todi okolo klati, nevaren človek, uhajač; kdor ga vzame pod streho, bode ostro kaznovan; kdor ga pa prime in izroči gosposki, dobi trideset goldinarjev, kakor Judež.“

„Lehko jih zaslužite, oča,“ smeje se Jurij.

„Veš, takoj te še ne mislim prodati. Shranil te bom za hudo silo; kadar bo pa trdo za denar, potlej te pa zamenjam. — No, Miha, kaj pa ti? Kaj gledaš kakor mučen iz luknje! Kosila na mizo!“

„Kruha ni več, oča,“ opomina Miha in stopi v kuhinjo.

„E, kaj!“ odvrča stari, „kdo pa vpraša po kruhu, če ima družega dosti!“

Miha prinese jedi na mizo. On je človek, ki vse zna in za vsako delo prime. Doma oskrbuje kravico in kozo, pospravlja po hiši in kuha, kar ima. Samo stanoviten ni pri delu: malo cepec, malo harmoniko, to mu ugaja.

„Pa molimo no,“ pravi Premec in naredi velik križ. Potlej se pa vsedejo k priprostemu kosilu.

„Samo premalo beliš,“ meni Premec. „Menda si tak kakor Tomažkova Meta, ki je slanino na cedilu cvrla in se čudila, da nima nič masti.“

Po kosilu si nabaše starec pipo in ponudi tudi Juriju tabaka, ki pa reče, da ne kadi.

„Saj je menda res pametneje žvečiti ga,“ meni mož. „Menj ga gre v nič in več zaleže.“

„A jaz ga tudi ne žvečim,“ omenja Jurij.

„Pa ga še boš!“ odvrča Premec, in vsi trije gredo na travo pred hišo, da se v senci kaj pomenijo.

Krasen dan je bil. Modro nebo se je razpenjalo nad temnimi smrekami in širokimi gabri in bukvami. Tiho je bilo vse in molčali so glasni prebivalci zelene ledine, zaspani po obilem kosilu. Na pol

ležé, na pol sedé vleče Premec z neizrekljivo zadovoljnostjo dim iz kratke pipe; mlada tovariša pa postopata po gozdu.

„Kako je to,“ izpregovori Miha, „da te ni trpelo pri vojaci? Menda ni take sile tam. Koliko jih prestopi in vsak pride zdrav domov.“

„To je že tako, Miha,“ odgovarja oni. „Jaz ti ne morem povedati kako. Dela nisem imel skoro nič, pokorščine sem se bil tudi navadil; toda domač kraj je le domač kraj.“

„Kaj bo to hribovje, pa ti rovi! Drugod je vender lepši svet. Že proti Ljubljani mi bolj dopada; kaj še le po Hrvatskem in Ogerskem! Saj veš, da sem bil šel ono leto z drvarji. To je zemlja, pravim, kakor po mizi in jedno brazdo imaš dosti dve uri orati. To je svet!“

„No, in zakaj nisi doli ostal?“

„Ker imam očeta tu, pa domačijo. Drugače bi se pa ne menil dosti.“

„Zdaj tako praviš, Miha; če bi pa šlo jedenkrat za res in ne bi videl celo leto svojih krajev, potlej bi se ti pa zdehalo po zelenih travnikih in sanjalo bi se ti vse noči naprej in naprej o rakitah, ki ob Dolinščici rasto in o Šimnovem malinu, ki tu doli ropoče.“

„Jutri bo že zopet stal,“ pravi Miha in iztrka pepel iz pipe.

„V Dolini celo mrtvi lepše stanujejo kakor drugod,“ nadaljuje Jurij. „Tako lepo imajo obrneno pokopališče, da zmerom lahko vidijo, kako gospodarijo njih mladi po dolini.“

„Fanta, ali gresta z menoj?“ oglasi se Premec in se zravna po konci. „Pojdimo malo v vas k Nacetu! Jaz sem žejen.“

„Veste kaj, oča?“ pravi Jurij. „Jaz Vas ne bom dalje nadlegoval; stopil bom v službo. Mlatit grem in košnja bo kmalu tu.“

„Jurij!“ odvrta Premec, „ti ne smeš misliti, primojdunaj! da sem te kakor si bodi sit, pa da te proč gonim. Toda če greš za par tednov, le pojdi, da dobiš kaj za obleko, ker zdaj si kar za v turščico. Ampak drugo vprašanje je, če te bo vzel kdo v službo. Nekoliko se te bodo bali. Kam pa si se namenil?“

„Na Pógled k Pozniču.“

„Ha, ha, ki ima tisto zalo hčer. Primojdunaj, ta služba je pa dobra. — Ali roke te še kaj bolé?“

„Nič več, čeravno ste z menoj ravnali kakor konjedirci.“

„Če bi bili bolj gledali náte, bi že denes zopet stopal za bobnom. Z zvezanimi rokami se ne da teči, kamor bi hotel. Srobot pa smo bili lepo napeljali, primojdunaj, kakor pajek mrežo.“

„Jaz bi se bil pa tudi kmalu ubil,“ omenja Jurij.

„Ha, ha,“ smeje se starec, „ti čakaš rajši, da te ustrelé!“ Jurija je neprijetno genilo to govorjenje in Premec menda to upazivši potolaži ga. „Smrt je smrt,“ pravi, „naj bo, kakeršna koli. Kratka smrt, dolgo življenje je pa najboljšo in ti še lahko petdeset let žandarje okrog pojaš. — Miha, pojdi pa ti z menoj, da boš zagodel. Dolinke že pete srbé.“

A Miha hoče rajši spremiti Jurija. Ravno pride po kolovozu proti njim Rožanec s puško na rami.

„S tem tudi ne bo nič,“ mrmra Premec. „Ti pa na zajce?“ ogovori soseda in skoči po konci.

„Malo jih mislim preplašiti, da mi ne bodo v zelnik zahajali,“ odgovori mož in se ustavi.

„Pojdi rajši z menoj v Dolino pogledat, kaj Francè dela. In ne čutiš v grlu nič suše?“

„Kar sam pojdi!“ brani se oni. „Jaz ne grem. Zdaj tudi ne dobiš več tako dobrega vina, kakor ga je točil Nace časih.“

„Takrat, ko ti še nisi tako na kup spravljaj. Kaj ne?“ norčuje se Premec.

„Kaj boš spravljaj!“ vzdihne Rožanec, „ko pa nimaš kaj in ti davki vse požró.“ Tako potoži mož in se pridruži Juriju in Mihu, ki je bil skočil po harmoniko, in kmalu izginejo vsi trije v gozdu.

Rožanec, gospodar prve hiše na Gorici, je nekoliko mlajši od Premca. Nemirne njegove oči gledajo premeteno v božji svet; lasje, zakrivljeni ob sencih, osiveli so precej in suho lice bi ne bilo neprijetno, če bi se usta ne bila obesila na levo stran, kamor je bila vedno obrnena njegova pipa. Živel je Rožanec kakor mnogo drugih: delal v delovnik, molil v praznik, kadil pa vedno. Duhovske in deželske gosposke se je ogibal, kolikor je bilo moči. Kradel ni, sleparil ne; kako bi ne bil pošten! Na lov je pa rad zahajal, na lov. In zakaj bi ne hodil, po zimi, ko ni družega dela in pa ob nedeljah? Ljudje so govorili, da on več zajcev použije kakor prapreški gospod, ki ima lov v najemu; in prigodilo se je že, da je ta graščak v gozdu zadel na kako struno, ki ni bila njemu nastavljena in neznansko je krel in razsajal, a zvedel ni nikoli, kdo nastavlja. Ljudje pa so ugibali,

da bi jo bil blêz Rožanec izgubil. Če se zajci na kaj tacega lovê, naj si pač sami sebi pripisujejo. Zakaj pa je ta zverjad okrog Doline tako neumna! Če je Rožanec sem ter tjà kacega dolgouhega jetnika rešil, kdo bi mu zamerjal! Pravični se tudi živine usmili. Puško je nosil le za strah in pa zaradi roparjev; kaj pa! Hiša stoji na samem in dobro je, če je človek pripravljen. Dolinska fara je sicer mirna, Rožanec pa je pogumen mož in iskat jih hodi s puško in Premec večkrat vidi, kako vleče po dva za ušesa s seboj: zelja sta mislila naropati, slaba vest ja je izdala in bežala sta; Rožanec pa — ali jima je trikrat zavpil „stoj!“ kakor je zakon, ali ne, tega ne vemo — poiskal in prestregel ja je s svincem. Kožice je pa nosil v Ljubljano prodajat. Za živež mu ni šlo trdo, tožil je pa vedno in vzdihoval o slabih časih, po vsem nasproten vedno veselemu Premcu, ki vender marsikrat ni imel cesarske podobe pod streho. Da je Premec sosedu rad nagajal zavoljo njegove varčnosti, to je naravno; najbolj pa ga je menil razžaliti, če mu je očital, da ni na Gorici doma, da je prihajač; kajti priženil se je bil mož k Rožančevi Mini, ki je bila že vdova takrat, ko se je on še s fantini pretepeval. Rožanec pa se je hudoval večkrat nad Premcem, da čez mejo kosí, da mu njegova krava v deteljo zahaja itd. Tako sta se sprla zdaj pa zdaj, a ker Premec ni imel žene, ki bi mu jezo netila, nista ostajala dolgo sovražna in živela sta v oboroženem miru. Otrók pa Rožanec ni imel, in če so mu rekali oča, to je pač časten pridevnik, kakor ga daje mladina starejšim.

Tiho so korakali naši znanci po gozdu, govoriti se ni ljubilo nobenemu. Miha je sem ter tjà potipal svojo občutljivo tovarišico, pa kamor je pritisnil, je zavpilo; Rožanec je gledal po goščavi, Jurij pa je premišljeval svoje stanje. Veselila ga je prostost v domačem kraju, a veselje mu je grenila zavest, da ne more med ljudi, da se mora skrivati in bati vsakega sovražnika; zdelo se mu je, kakor bi bil zmerom še uklenen. Prvi izpregovori Rožanec: „No, Jurij, ali se ti še sanja o žandarjih? Danes mi je pravila stara, kaj ženske o tebi govore.“

„Kaj pa, oča Rožanec?“ vpraša Jurij.

„Moji Mini je pravila Rmanova Katra, da je zvedela od gluhe Lize, ki je sestra tiste Neže, ki kuha žandarjem, in tej je pripovedoval sam Križan, kako jih je strašilo. Štirje brez glav so prinesli rakev izza znamenja in jo položili pred vas sredi ceste, vihar pa je nastal

tak, da ste kar popadali kakor muhe. A ko sta se žandarja vzdignila, tebe že nikjer ni bilo. Tako pravijo ženske.“

„In blizu tako je tudi bilo,“ nasmehne se Jurij. „Samo da ste bili le trije in ne brez glav. In kaj pravite Vi k takim govoricam?“

„Jaz pravim ženskam, da je to vse mogoče in prav verjetno. Bog ne zadene, da bi moja stara kaj slutila! Nobena živa reč jej ne udrži jezika in z najboljšim namenom bi me spravila notri. Zatorej, fanta, le tiho!“

Potem se začne razgovor o lovu, kako je slab po leti; po zimi pa se poboljša, posebno če ima kdo srečo kakor Rožanec, kajti k njemu zver kar tišči. Saj je jedenkrat po nevedoma, ko je po zimi vrata zapiral, dva zajca za ušesa pridurnil!

„Tacega pa še ne!“ smeje se Miha. „To si moram pa zapomniti, da bom na kakem ženitovanji povedal.“

„Le povej, pa ti ne bodo verjeli,“ ugovarja Rožanec.

„O saj jaz Vam tudi ne!“

Pogovor se zasuče na poljsko delo; Rožanec toži o slabih časih; pohvali Jurija, ker gre dela iskat in ga opomina, da naj bo priden v mladih letih, da si kaj prihrani za stare zobe. Potem jima želi srečen pot in zavije na stran.

„Temu gre menda denar nerad izpod palca,“ omenja Jurij, ko je Rožanec odšel.

„Večjega lakomnika ni,“ odgovarja Miha. „Počakaj, da ti jedno povem, kako sem ga ujezil. Veš, pred tremi leti sem mlatil pri njem, pa še dva druga. O poludne pa se posedemo okrog skleda štrukljev, dobri so bili. Mi jemo tako tjà v en dan, kar vrže na jedenkrat Rožanec žlico po mizi, pa naredi križ. Kdor je božji, ta je sit, pravi, če hočete, pa pustimo to-le, bomo imeli pa za večerjo. Rajši počim, pravim jaz in kar naprej smo segali. Stari nas gleda nekaj časa, pobere žlico pa pravi: Če boste pa vi, bom pa še jaz. Skleda je bila kmalu prazna, mene pa ne vzame za mlatiča nič več.“

Mladeniča zapustita zdaj gozd in krasen razgled se jima odpre. Stala sta ob robu lesa in pod njima je ležala pisana dolina. Njive pripravljene tu za setev, tam za žetev, vrstijo se z zelenimi travniki, po sredi pa se vije in lesketa bistra Dolinščica. Senca se je bila razgrnila čez velik del doline, druga stran pa je solnčna in svetlo gledajo iz temne gošče bele cerkvice po gorah in hribih. Njima nasproti vzdiguje se ponosno onstran vode grad Prapreče. Gost drevored

košatih kostanjev drži do obširnega poslopja, čegar brezštevilna okna goré v solnčni svetlobi. Vas Dolina se ne vidi, ker jo zakriva grič, a prijetno doné po dolu ubrani glasovi večernega zvonjenja. Jurij je bil ves zamaknen. Dolgo časa je kar gledal in poslušal, Miha pa je ravno tako dolgo maline obiral po meji.

„Vidiš, Miha!“ izpregovori naposled Jurij. „Mene so daleč gnali in veliko sveta sem videl; pa takih krajev ne dobiš nikjer. Drugod imajo tudi hribe, pa previsoke ali pa prenizke, in vode ali nič, ali pa táko, da jim zemljo trga. A tu kamor stopiš, vse ti kliče, da nikar ne hodi proč. Poglej! jaz tukaj okrog skoro vsacega človeka poznam, pa se malo pomenimo in kako hitro mine dan in kako mora iti delo izpod rok.“

„Delo?“ začudi se Miha. „Meni se kar nič ne uspeši, naj začnem, kar hočem; samo orglje, te me ubogajo. Pa ti misliš res dela se poprijeti?“

„Res. Zdaj sem ves drugačen, zdaj sem pravo veselje dobil in komaj čakam službe, naj bo kakeršna hoče, samo v domačem kraju.“

„Ostani vendar rajši pri nas; boš pa nama pomagal.“

„Saj še sama nimata kaj opraviti. Ali hočeš, da ti méhove gonim?“

„Veš, Jurij, jaz bi tudi kar s teboj šel; tako nerad se ločim od tebe; ali očeta pa tudi ne morem puščati.“

„In pa orgelj ne,“ pristavlja Jurij.

„Kar je tebi Dolina, to je meni harmonika.“

„In poglej, Miha, kako si ti srečen: harmoniko lahko povsod s seboj nosiš, Dolina pa ne gre za menoj. Zato moram pa jaz za njo hoditi.“ —

Pógled je majhena vas in ima hiše po griči raztresene, tako da leži prva v dolini ob cesti, ki spremlja Dolinščico skoz sotesko, zadnja pa stoji visoko nad njo; in tako strma pot ji veže, da se ne more po njej voziti. Ker sta naša znanca hodila po bregu, prideta na Pógled ravno pri zadnji hiši, ki je last veljavnega gospodarja Pozniča. Veliko ima Poznič polja, čeravno ne leži vse po ravnem, veliko lepe živine redi njegov hlév in prostorna gospodarska poslopja stojé poleg čedne hiše. Velik hrast raste na trati pred hišo in pod hrastom je kamenita miza in okrog nje sedé moške iz Pógleda in pijejo bokal reznega tolkovca. Krčme ni na Pógledu, zato je tudi vas mirna in

hiše denarne. A starost se rada razgovarja in pri Pozniči se menijo moške, kako je bilo časih; če pridejo še boljši časi, ali pa če pride še vse slabše za nami.

Jurij se obrne naravnost proti kameniti mizi ter stopi h gospodarju, ki mu prijazno roko poda, in ga ogovori: „Ali ste že omlatili, oča? Vam je pšenica kaj navrgla?“

„Nismo še pri kraji z njo, nismo. Zmeril pa še tudi nisem. E, pa pri nas rada trga; menda premajhene snope delamo. Ne bo iz vsacega nasada mernik, ne. Ti bi bil pa dober mlatič, pridi no pomagat!“

„I, zakaj pa ne?“ pravi Jurij. „Začnete takoj jutri?“

„O še danes,“ smeje se oni; „naj ga le Micika še jeden bokal prinese.“

„Ne tako, oča! Jaz mislim za res, če potrebujete koga. Pri košnji Vam tudi ostanem, če hočete; vi imate lepo otavo, kakor sem videl. Kar zdaj-le se pogovoriva, pa še domov ne grem nocoj!“

„A! jaz sem se le šalil,“ pravi Poznič. „Saj ne potrebujem delovca; tisto malo, kar še imamo, bomo že sami počasi oklestili. S košnjo se nam pa še ne mudi. — Ampak Javornik tukaj išče hlapca. — Javornik! Če hočeš kacega delovca,“ obrne se Poznič na soseda, „zdaj-le ga dobiš.“

„Res? kje pa?“ pristopi oni hitro, a ko mu Poznič pove, da bi Primožev Jurij šel služiti za hlapca ali pa za najetega, začne se Javornik za ušesi praskati. „Kaj! Jurij? Ali res?“ pravi. „Glejte! dober delovec je, o nič reči! Jaz ga poznam. Veš, Jurij, prav rad bi te vzel; po pravici povem, da prav rad. Pa škoda, da se nisi malo prej ponudil; zdaj mi je pa že jeden aro dal, veš, oné, tisti dolgi Janez. Prav škoda!“ In več drugih mož, ki so prišli zraven, reklo je tako, da škoda, da niso prej vedeli, zdaj ga pa ne morejo več vzeti. Juriju pa se je vse zdelo, da se ga le ogibljejo in zelo potrlo ga je to spoznanje.

Kmalu korakata zopet mladeniča molče po rebri domov; Jurij je slabe volje in ves zamišljen, Miha pa bi tako rad govoril. Dolgo časa se premaguje, da ne bi motil svojega prijatelja, nazadnje pa le začne. „Jurij, ti si norec,“ tolaži svojega prijatelja. „Bodi vesel, da te ni vzel Poznič, da ti ne bo treba soka pa nezabeljenega kislega zelja jesti. Kar pri nas bodi! Poglej, kako te imava z očetom rada! — Saj tudi delaš pri nas; to malo, kar dobiš, to si že zaslužiš. Kar ostani!“

„No saj menda bom res moral,“ pravi žalostno Jurij, „ker se me vsak boji.“

„Tako je prav. In kaj bolj varen si pri nas kakor pa drugod, kjer bi nikdo náte ne gledal! Jaz te pa lahko nekoliko varujem. Le poglej: Če hodim jaz prav ves dan brez dela okrog, nobeden se ne bo čudil, ker sem len pa poreden in moja harmonika je dober potni list. Tako jaz vse vidim in vse zvem.“

„A, kaj bi se trudil záme!“ reče Jurij ne posebno prijazno.

„Misliš, da se trudim? Jaz se še menda v svojem življenji nisem trudil. Ampak ti si denes malo pust pa siten. Toda to nič ne dé, prijatelja sva še vedno. — Kako sva se časi rada imela. Ali se še spominaš? Jedenkrat si se bil zame potegnil, pa ne bom jaz nikdar pozabil. Takrat, ko je bil moj oča zaprt — ne vem, zakaj, in kaj meni mari! — pa je v šoli vstal tista griža, tisti Stojčev Jože, pa se je ustil, da mu je oča prepovedal zraven Premčevega Miha sedeti, ker je njegov stari zaprt; takrat si pa ti vstal in sedel k meni, ki smo te najrajši imeli.“

„Jaz se ne spominam več,“ pravi Jurij.

„O jaz pa dobro, in zato te imam še zmerom rad in ti ostaneš pri nas. Veš kaj? Spat iti je še prezgodaj, stopiva tu doli do Šimna, pa lahko nalogiva rakov, kolikor hočeva. Dobri bodo za jutri in ti ne boš mogel reči, da nič ne zaslužiš; zdaj se moraš našega dela poprijeti.“

III.

Po tem, kar se je Juriju čez dan pripetilo, res ni bil zaspan. Brez prave volje hodi z Mihom, ki je zavil navzdol, v globel pod Gorico. Tam notri se skriva pohlevni in mirni málin starega Šimna, ki mora kolesa vedno z vodo polivati, da se ne razsuše, kajti če tri dni ostane brez dežja, potaji se málin. Počasi se je motalo jedno kolo, ko prideta mladeniča do malina.

„Sanja se mu,“ pravi Miha, „ali je pa rosa nanj padla, pa misli, da je naliv. Cvili pa, kakor bi je drl. — Hoj, Šimen!“ zavpije in potrka s kladivom, ki visi na vratih. „Odprite, Šimen! kolo Vam bo odneslo, tako se suče.“

Dolgo časa preteče, predno se prikaže pri vratih suh, sključen starček z gorečo trsko v roki. Mihu posveti pod nos in zmaje z glavo.

„Ha, Miha, ali si ti?“ pravi Šimen, golorok in gologlav. „Kaj pa kolovratiš okrog po noči! Kdo pa je s teboj?“

„Nobeden drugi,“ odgovori Jurij in stopi bliže.

„Ha, ti si!“ pravi starec. „Kaj pa iščeta in pa brodita tod. Žganja pa nimam nič več.“

„Kaj se midva meniva za žganje,“ ponese se Miha, „pojte z nama na ráke!“

„Rake? Da bi rake šli loviti? Pozno je že, pozno in žito moram vsipati.“

„Vrzite ga perišče vkup notri, da bo mir; pojuteršnjem bo pa mleno,“ prigovarja Miha. „Pa če sami ne greste, dajte nama sake!“

„Hem,“ premišljuje stari, „pa mi bosta vse potrgala, vse potrgala.“ In po dolgem govorjenji sklene rajši sam z njima iti, kakor pa da bi jima prepustil svojo pripravo. Za malinom v hosti je majhen ribnik, skozi katerega teče nestanovitna Rača; preprežen je ves z vodnimi rastlinami; trstje in ločje ga pokriva. Po tem vodnjaku nastavijo svoje sake, v katere so polže za vado dejali. Miha nabere po hosti drv in naredi ogenj, kajti pri ognju se raki veliko rajši lové. Okrog ognja pa se poležejo vsi trije. Temna noč je bila, ker ni svetil mesec; skozi drevje pa so lesketale zvezde. Miha popravlja z gorjačo ogenj, Šimen pa zažiga svojo pipico.

„Žandarjem si pa lepo ušel, žandarjem,“ ogovori starec mladeniča.

Starec bi bil rad kaj natančnega zvedel o tej stvari; a Jurij ni bil pri volji govoriti.

„Pri Podrtem Znamenji si jih preslepil, kali?“ započne zopet radovedni mož.

„Pri znamenji,“ odgovori Jurij.

„Ti presneta reč,“ premišljuje Šimen. „Kako govoré ljudje okrog, pa kako pravijo! No, pa Bog ve, če je vse res ali ne. Toda straši pa res gori, straši! Kaj, Jurij?“

„Tega Vam pa res ne vem povedati, oča!“ odvrne trdovratno Jurij.

„Kakor hočeš! Ti že veš, zakaj molčiš.“ Starec obmolkne, ker vidi, da Jurij neče govoriti, in prižiga z nova pipo, ki mu je med govorjenjem ugasnila. Miha pa je sklical sovo, ki se je pridno oglašala v gozdu njegovemu zvižganju.

„Pa veš ti,“ povzame zopet starec „od kedaj straši gori pri znamenji?“

„Ne, oča,“ odgovori Jurij.

„In veš, zakaj je znamenje zmerom na pol podrto?“

„Zato, ker ga nobeden ne popravlja,“ odgovori Miha. „Naša hiša je tudi taka.“

„Tako misliš ti,“ reče starec, „ki še mlečnih zob nisi izgubil. Ali ga ni popravljal župnik? In Vrban je kamenje skup vozil, da je končal konja. In koliko je že veljalo prapreškega gospoda. Pa je še zmerom tako, kakor sem je za mladih dnij videl. — No, da po pravici povem, spominam se še, da je bilo jedenkrat celo.“

In Miha ga začne prositi, naj jima vender kaj pove, zakaj je znamenje tako in od kedaj straši in Šimen začne pripovedovati o ranjem prapreškem gospodu, ki je bil hud kakor sama zverina; da je grdo ravnal s kmeti in da se ga je vse balo kakor živega vraga; srečo pa je imel povsod, toča mu ni nikdar pobila in nobeno živinče mu ni poginilo. Veden prepir pa je imel gospod z občino, katere hosta se je graščinskega gozda držala tako, da se ni vedelo, ali stoji znamenje na graščinskem ali na občinskem. Na jedenkrat pa pride gospodu na misel znamenje podreti; a kolikorkrat so prišli hlapci podirati, vselej so jih bili kmetje pretepli. Gospod pa se razsrdi in pride sam z rovnico nad znamenje; a skupil je bil; težak kamen se zvali nanj in mu ulomi hrbet. Rjul je kakor obstreljen medved, o duhovnem gospodu pa ni hotel nič slišati; samo toliko je baje povedal, da je bil hudiču zapisan trideset let in da mu je zlodej ukazal podreti to znamenje, ki je pa hudo blagoslovljeno; malo zidu je razrušil, a popolnoma ga pa razdreti ni bilo moči. Gospodova duša še zdaj ne more najti počitka, znamenja pa tudi ne morejo popraviti.

„Ali je Vas že tudi katerikrat gori strašilo?“ vpraša Miha.

„Le počakaj,“ pravi Šimen, „naj parkrat potegnem.“ Ogenj mu je bil zopet pošel; uprla se mu je pipa; kar ne vleče pa ne vleče. „Miha, daj mi svojo!“ reče starček, „boš pa ti jutri kadil.“

Miha mu jo nabaše in prižge in počasi in premišljeno uživa Šimen njegov dar.

„Ali če me je strašilo?“ začne z nova. „Kaj je bilo prav za prav, tega ne vem, ampak naj dá kdo deset goldinarjev pa reče, da naj grem po noči mimo znamenja, pa jih ne pogledam. Kar sem videl, to sem videl. Bilo je pa tako: Pri sinu sem bil še na domu,

pa smo imeli burkljastega vola, ki ni bil nikamor par, sicer pa dobra živina. Pa sem ga gnal na prodaj v Kamnik in prodal sem ga. Vesel sem bil in menda sem še malo pel, lanec mi je pa rožljajal po hrbtu. Pa pridem do znamenja in se odkrijem. Bog se usmili duš v vicah, pravim, pogledam proti znamenju pa vidim, da psiček zraven mene teče, majhen, črn in kodrast. Psa jaz še nisem nikoli imel, pa si mislim, da je komu ušel, bo že našel pot domov; pokličem ga k sebi: Parizelj, na; parizelj, na! Nič. Podim ga, nič; poberem kamen, takrat me pa pogleda. In kake oči je imel! Kakor dva velika tolarja, gorele so pa kakor špirit, če ga zažgeš. Bog in sveti božji križ, nad mano nima nobene moči! dejal sem pa tekkel proti Dolini, da še nikdar ne tako. Pogledal nisem nič nazaj, zdelo se mi je pa, da je vedno na moji strani. Vroče mi je bilo, da sem bil moker, kakor bi me bil iz vode potegnil, ustavil se pa nisem prej kakor pri Nacetu v Dolini; tisto noč nisem šel več domov, tako hitro pa še nikdar nisem prišel čez klanjec. Tiste oči sem pa ves teden videl; koder sem hodil in kamor sem se obrnil, vedno so gledale váme, kakor tisti svetnik v desnem oltarji, ki tudi zmerom v človeka gleda.“

„Star mora človek biti in vero mora imeti,“ pravi Miha, „potlej pa marsikaj vidi.“

„Fant!“ posvari ga Šimen „ti govoriš tja v en dan pa ne veš, kaj praviš. Ali sem jaz sam kaj videl? Kaj pa je mladi Srep povedal, ki je tudi tod hodil. Zelena miza, tako je dejal, stala je v gozdu, za njo pa je sedelo devet gospodov pa goreče vino so pili. Tu je bil komisar, ki je pred tremi leti umrl, hud gospod je bil in veliko so ljudje prebili pod njim, potem oskrbnik iz Prapreč, tisti, ki so pravili, da je po krivem prisegel, potem fajmošter, tu doli iz Loga, tisti bogati, in še več drugih bogatinov, ki jih pa ni hotel povedati.“

„Za reveža pa menda še hudič ne mara,“ opomni Miha in dregne z gorjačo v ogenj, da so iskre zletele kvišku.

„Veš, Jurij,“ posmehuje se Miha, „ta oča znajo čarati; prihodnost ti povedo, če hočeš; če te trese mrzlica, kar prosi jih, pa ti jo zagovore in če ti kdo kaj ukrade, pokažejo ti tatu v zrkalu.“

„Le norčuj se!“ jezi se Šimen. „Sam bodeš ostal norec. Ti misliš, da kaj veš, pa nič ne veš. Iz bukev si se naučil malo brati, iz bukev; a tistih črk pa, ki jih Bog piše, ne zbereš, ne ti ne drugi. Kako je Bog dejal? On je rekel, da v mojem imenu boste bolnike zdravili pa hude duhove izganjali. Tega ti ne veš, zato pa kvasiš

neumnosti pa preklinjaš. Kadar prideš v moja leta, boš pa drugače govoril.“

„E, ne vem, oča. Menda sem že prestar, da bi se poboljšal.“

„Kak preklinjavec je bil čevljar Polde pod Orehom! Ni veroval ne v Boga, ne v hudiča. Kakšen je pa zdaj? Vsej fari v vzgled. In kdo ga je bil izpreobrnil? Nobeden drugi kakor domači maček.“

„Hentaj, oča, to morate pa povedati; nemara si še sam jednega oskrbim.“

„Le poslušaj, potlej se pa smej! Ni še dolgo tega; onega leta je bilo, ko je zapadel tisti veliki sneg. Na sveti večer je bil posebno hud mráz pa burja je brila; pa pravi Polde svoji ženi pa hčeri: „Le napravita se, pravi, pa pojdita v cerkev, jaz bom pa čul doma.“ Pa gresta. Poldetu je bilo pa dolg čas; brati ni znal, moliti ni hotel, dasi je bil sveti večer. Pa mu pride na misel pa pravi: Bom pa te-le čevlje vkup stegnil. Vsede se na stolček in začne razbijati; maček se pa smuče okrog njega, črn maček, jaz sem ga bil šel potlej gledat. Maček se smuče pa voha po klopi okolo; na klopi je pa ležala svinjska krača.“

„Ahà,“ nasmeje se Miha.

„Žena mu jo je bila pripravila pa je dejala: Kadar bo polunoči proč, Polde, takrat si pa odreži. Polde šiva tako dalje, večer se mu je pa zdel dolg, dolg, kakor večni kraj. Če je bolj šlo na polunoči, bolj se je oziral na uro; pa kakor bi bili kazalci otrpneli, čas ni šel dalje. Takrat pa poide Poldetu potrpežljivost, zgrabi kračo pa nož in zakriči: Ura bij! če ne bom rezal. Maček se pa oglasi zraven njega: Jaz bom pa jedel! pa tako čudno je zarežal, da so Poldetu lasje po konci stopili. Vse vrže od sebe, pa klobuk na glavo pa kožuh náse, pa teče v cerkev in za noben denar ne ostane več na sveti večer doma.“

„O ti sneden maček,“ pravi Miha, „da ni privoščil Poldetu krače.“ Jurij se je muzal na tihem vražnemu starcu, a žaliti ga ni hotel kakor Miha in da bi pokazal, kako mu vse verjame, prosi ga, če sme jedenkrat priti, da bi mu povedal, kaj ga čaka. Šimen se izgovarja nekaj časa, češ, da se hoče norčevati, a na resno prigovarjanje se vender uda.

„Zdaj pa poglejmo, kaj smo nalovili,“ pravi Šimen in vsi gredo po sake k ribniku. Precej rakov je bilo v njih.

„Kar je lepših, dajta meni,“ dejal je Šimen, „druge pa vze-mita!“ Fanta jih povežeta v rute, pogasita ogenj, da ne bi trpele duše v vicalih, kakor je menil Šimen. „Zato je toliko požarov,“ dejal je, „ker ljudje ognja ne spoštujejo.“

Pozno po noči je bilo, ko ležeta fanta navkreber proti domu; od Rožanca sem se je slišalo hripavo petje starega Premca; dočakata ga in vsi se poležejo po slami. Jurij pa ni mogel spati, toliko mislij podilo se mu je po glavi. Skrivati se mora in poštene ljudje se ga ogibljejo. Kako se ga je branil Poznič, kako je Javornik besedo izprevrge! In kdaj se bode to predruščilo? Nikdar. Do smrti ga bodo lovili in preganjali kakor sivega volka. Ali ni nobene pomoči zanj? — Pač, sam naj se naznani. Toda kaznovali ga bodo, zaprt bo in dolgo bo moral gotovo služiti. A jedenkrat bo vender prost, jedenkrat bo vender mirno mogel živeti v domačem kraju. Drugače pa išče zastoj pokoja. „Naj se zgodi, kar hoče,“ sklene Jurij, „takoj jutri se grem oglasit.“ Težak kamen se mu odvali s tem sklepom od srca in sladek spanec ga objame.

(Dalje prihodnjič.)

Pisma iz Zagreba.

Piše Josip Starč.

V.

Trideset let! Kaj je to v zgodovini narodov? In vender, koliko se je zadnjih trideset let v narodnem našem razvoji zgodilo! Mladostno navdušenje ilirske dobe je nas, Slovence in Hrvate, zopet vzdramilo ter nas spomnilo, da smo si bratje jedne krvi, katere ne loči nič drugega, nego deželna meja. Vzbujena zavest je to mejo podrla, in „Ilirci“ iz Kranjske in Štajerske, iz Slavonije in Dalmacije hiteli so v Zagreb, kjer je vsem zasijalo solnce lepše prihodnosti. Zagreb se takrat ni mogel ponašati s takšnimi palačami, kakor dan danes, ali prijazni griči z zelenimi gozdčiči in lepimi vinogradi obdajali so ga ravno tako, kakor zdaj. Za starodavno prestolno cerkvijo, ki že osem sto let s hrvatskim narodom deli vse zgođe in nezgođe

ter ga vzbuja k stanovitnosti, vzdiguje se po malem holmec, ki mu že od starodavnih časov pravijo „Mirogoj“. Tu so se v večernem hladu zbirali „Ilirci“ okolo svojega očeta Gaja, ki je ondu imel svoj letni dvorec, ter se posvetovali o narodnih stvareh; tu je čarobni pogled na Zagreb, na Posavje ter na zagrebške gore in gorice marsikaterega mladega „Ilirca“ navdušil, da je zapel pesnico, polno prelepih domoljubnih občutkov.

Vse to je minilo. Nekoliko ličnih stezic te še spomina, da so tu nekdanj bili gosposki nasadi, ali večji del tega „Gajevega gaja“ je posekan, kajti tam, kjer so se nekdanj zbirali živi, da bi obudili narod k novemu življenju, tam je zdaj zbirališče mrtvih. „Mirogoj“ je zdaj skupno groblje zagrebškega mesta. Nove gomile, novi spomeniki ti pričajo, da še ni davno, kar so Zagrebčani ta lepi kraj odločili ljubljnim svojim pokojnim v dostojno počivališče, ali še bolj te bode pretreslo, ko bodeš na tem novem groblji našel že toliko število dobro znanih, slavnih mož, in žalostno se bodeš prepričal, da ista smrt le prerada seza po najlepšem cvetji.

Stopivši na to sveto mesto, ozrl se bodeš nehoté na začeto zidanje od rudečih opek in belega kamenja. To so ti tako zvane „arkade“, ki se bodo vsako leto dozidavale, dokler ne bodo zagrađile vsega groblja. Če tudi nisi umetnik, vender bode pravilna stavbena oblika dobro déla tvojemu očesu in takoj bodeš spoznal, da je to osnovo izdelal prav dovršen umetnik. Še bolj bodeš osupnil, ko bodeš pod obokom, ki ga drže lični, kamnitni stebri, ugledal belo ženo v narodni hrvatski opravi, ki s solznimi očmi polaga venec na kamenitni grob. To je spomenik najslavnejšega hrvatskega pesnika Petra Preradovića. Usoda mu ni dala, da bi živel v ljubljeni domovini, zatoorej je želel, da bi vsaj po smrti počival v domačih tleh. To željo razodel je v pesni, v kateri prosi svojo domovino:

„U tvom polju daj mi groba,
Tvojim cvietjem grob mi kiti.“

Hvaležni narod mu je željo izpolnil, a domači rezbarski umetnik Rendić jo je v kamen izklesal. Ona bela žena na grobu je hrvatska dežela, ki pesniku polaga na grob venec od domačih cvetlic. Ne moreš se ločiti od prelepe podobe, kajti delj ko jo gledaš, lepša je.

Toda danes se ne utegneva muditi pri tem redkem plodu hrvatskega uma in hrvatske roke. Pojdiva na drugo gomilo. Brez števila vancev nam priča, da se še niso posušile solze, ki jih je hrvatski

narod rosil na tem najnovijšem grobu. Tu počiva Avgust Šenoa, ki je v tolikih in tolikih pripovedkah neprenehoma oživil preteklost hrvatskega naroda ter v sedanjem rodu budil narodni ponos, dokler mu nemila usoda ni v najlepših letih pretrgala niti življenja. Dovoli nam, spoštovani čitatelj, da se na tem preranem grobu malo delj pomudimo ter da vernemu prijatelju spletemo „venec spomina“; saj je plemenito njegovo srce vsacega Slovenca ljubilo kot najbližjega mu brata, a lepih slovenskih krajev se je vedno spominal s pesniškim navdušenjem. Ko ga je po lanskem potresu huda bolezen vrgla na postelj in mu nobeno zdravilo ni olajšalo velikih bolečin, tolažil se je, da bode na spomlad bolje. Takrat mislil je iti v Italijo, a potem v Preširnov domovino, da bi se v dobrem gorenjskem zraku popolnem okreplil. Ali zastoj je upal. Ni več okrevaj, in danes že leži v hladni zemlji.

Avgust Šenoa se je dne 14. novembra 1838. porodil v Zagrebu, kjer je njegov oča bil slaščičar pri tedanjem kardinalu Juriju Hauliku. Po dovršenih glavnih šolah je leta 1850. prestopil na zagrebško gimnazijo, na kateri se je kmalu potem začelo ono zloglasno ponemčevanje, ki je hrvatsko mladino imelo izpreobrniti v trde Nemce. Pesniške duše Šenoine to nikakor ni motilo, ampak le še bolj je v mladem njegovem srci raznetilo domoljubni ogenj, ki ni več ugasnil do zadnjega trenutka njegovega življenja. Saj ni pozabil burnih dogodovč ilirske dobe, ki so se globoko utisnile v otročji njegov spomin: saj je poznal moža, ki je z lepo donečim svojim glasom in z bistrim svojim pogledom tako čarobno deloval na hrvatsko mladino. Tudi njega je neka tajna moč vlekla k temu možu, ali bil je še nezrelo dete. V tem se je marsikaj izpremenilo: ilirski ogenj se je utrnil, Ljudevit Gaj je utihnil ter se zaril med svoje knjige, bistrourmni naš Avgust pa je rastel ter od dne do dne bolj razvijal prelepe svoje darove. Lahko se je učil in ostajalo mu je časa. Tedaj je hlastno prebiral vsako knjigo, ki mu je došla v roke, ali le malokatera mu je ugajala. Dobro je vedel, kdo ima lepih knjig, ali kako priti do njega? Večkrat je šel mimo hiše, ali ni se upal čez prag. Nekega dne pa se ohrabri, hitro stopa po stopnicah, plane na vrata in stal je pred — Gajem. Prijazen pogled slavnega moža je mlademu Avgustu dal nove moči, in z navdušeno besedo razkril mu je vse svoje domoljubno srce. Zdaj mu je odleglo. Gaj je takoj izprevidel prelepe mladeničeve darove, dal mu je knjig ter mu rekel, da naj zopet po nje pride, in časih dal mu je tudi kak moder svet.

V šoli se je bil Šenoa sprijaznil s sinom slovenskega uradnika, akoprem se nista ujemala v nazorih o narodnih stvarih. V tem ko je Adolf vedno povzdigoval nemške pesnike in se navduševal za nemško literaturo, potegoval se je Avgust s tem večjim ognjem za slavne hrvatske pisatelje iz Dubrovnika ter razlagal, kar se je bil naučil iz Gajevih knjig. A vendar sta prepirajoča se prijatelja o šolskih počitnicah šla skupaj na Gorenjsko, kjer je Šenoa prvikrat videl krasote alpskih krajev. V Kranji se je na „Stari pošti“ seznanil z deklico, ki je dobro poznala Preširna ter hranila zvezek njegovih poezij, katere jej je naš veliki pesnik sam podaril. Ta knjižica je zdaj imela neko tajno moč za občutljivo pesniško dušo Šenoino, in ni odjenjal, dokler mu deklica ni prepustila dragocenega spomina. Presrečen šel je na Preširnov grob, odtrgal ondu karanfil (nagelj) ter ga dejal v knjigo, katero je ves čas svojega življenja čuval kakor najdražji biser. Nikdar ni pozabil lepih dni na Gorenjskem in pred nekoliko leti je o tem svojem potovanju napisal krasno pripovedko „Karanfil s pesnikova groba“.

Ko je Šenoa l. 1858. s sijajnim uspehom končal gimnazijo, slušal je na tedanji juridični akademiji v Zagrebu pravoslovne nauke, katere je potem nadaljeval v Pragi. Takrat je pesniške svoje prvence priobčeval v „Naše gore listu“ in v „Slavonci“ ter se podpisoval z izmišljenim imenom „Veljko Rabačević“. S pravim imenom se je prvikrat oglasil v podlistku „Pozora“, kjer je vso svojo jezo na nemške birokrate izlil v „Večnem židu“ ter pokazal ostro svojo satirično žilo. Prišedši leta 1860. v Prago prebiral je marljivo razne slovanske knjige ter vse svoje sile posvetil estetičnim studijam. Kmalu se je bil seznanil s českimi prvaki in književniki in zahajal je tudi med Poljake, katerih je takrat mnogo bilo na českem vseučilišču, a drugi so v Pragi živeli v prognanstvu. Česki se je bil v kratkem času tako dobro naučil, da je pisal prelepe članke v „Narodne liste“ in v „Zlato Praho“, in zložil je časih tudi kako česko pesen. Kakor čitanje klasikov in občevanje z veljavnimi možmi, tako je tudi gledališče obrazovalno delovalo na ukaželjnega Šenoo. Kadarkoli si prišel v česko gledališče, vselej si na levi strani pod ložami videl sloneti visokega plavolasega mladeniča v rudeče obšiti surki, s širokim posavskim klobukom, po katerem si takoj spoznal Hrvata. Kakor hitro se je zagrinjalo odgrnilo, pazil je Šenoa, da ne bi pregledal najmanjšega gibanja, niti preslišal najmanjše besedice predstavljajočih

umetnikov. Kar se je tu naučil, vse to je pozneje dobro došlo hrvatskemu gledališču v Zagrebu.

Marsikdo se je že predrznil Šenoi očitati, da je v Pragi tratil čas ter zanemarljivo juristične nauke. Toda delal bi mu veliko krivico, kdor bi ga tako sodil. Da se je Šenoa pečal samo s pravoslovjem, kakor drugi navadni učenci, dandanes bi bil imeniten gospod z veliko plačo in še mnogo let bi lahko srečno živel v krogu ljubljene svoje rodovine; a ravno zato, ker tega ni storil ter je slušal, kar mu je srce velevalo, postal je slaven in koristen pisatelj, za katerim danes ves narod žaluje. Karkoli je Šenoa v svojem burnem življenju kdaj videl, slišal ali izkusil, vse je znal upotrebiti za neumrle svoje književne plodove.

V Pragi bilo nas je tedaj več Slovencev, a med nami je tudi bil učeni, ali nesrečni naš rojak Lovro Mahnič. Šenoa se nam je pridružil, kadarkoli je utegnil, in rad se je udeleževal naših razprav ter pazno poslušal naše pogovore. Toda nihče ga ni toliko zanimal, kolikor Mahnič, ki je govoril skoro vse evropske jezike ter je v kratkem svojem življenju že mnogo bridkega skusil. Šenoa se je naposled preselil k njemu v stan in kar ni že prej vedel o domačem in kulturnem življenju Slovencev, to mu je zdaj razodel novi njegov prijatelj Lovro. Sad te tovaršije bil je lepi roman „Prijan Lovro“, ki ga je Šenoa spisal po žalostni Mahničevi smrti v Spletu. V tem romanu je Šenoa usodo slovenskega dijaka tako dobro načrtal, da je nobeden slovenski pisatelj ne bi mogel bolje; a kar nam v njem pripoveduje, vse je gola resnica, kajti „Prijan Lovro“ je natančen životopis Mahničev. Tako je bistroumni Šenoa iz resničnih dogodovčin znal napisati najlepše pripovedke, in ravno zato, ker je vse značaje svojim romanom jemal iz vsakdanjega življenja ali iz domače zgodovine, prikupili so se njegovi književni plodovi narodu takó, kakor še nobednega drugega pisatelja ne.

V Pragi se je torej Šenoa mnogo učil in mnogo delal, kajti da bi se pri slabi podpori od doma mogel lažje preživiti, pisal je prav pridno v česke in hrvatske časopise. Pri tolikem naporu je večkrat bolehal, prsi so ga bolele in jel je pokašljevati. V tem ga Abel Lukšić pozove k sebi na Dunaj, da bi mu uredoval „Glasonošo“ in „Slawische Blätter“. Šenoa je šel, ali naprtl si je še večje breme, kajti za oba lista moral je malo da ne čisto sam pisati vse članke. Dela je bilo preveč za jednega moža, plačila pa tudi ne toliko, da

bi si opomogel. Vkljub temu je Šenoa častno izpolnoval težko nalogo ter že takrat pokazal obširno svoje znanje; a kakor hitro je on odstopil od uredništva, omenjena lista nista mogla dalje izhajati.

Leta 1865. vrnil se je Šenoa zopet domov v Zagreb ter postal sodelavec tedanjega „Pozora“, a dve leti potem dobil je pri mestnem poglavarstvu stalno službo. Zdaj se je v njegovem življenji začela nova doba. Srečen v zakonu z ženo, v kateri je v vsakem oziru našel svoj ideal ženstva, in rešen skrbij za vsakdanje potrebe, posvetil je vse svoje lepe darove beletristiki, v kateri se je v kratkem času tako oslavil, kakor pred njim še nikdar nobeden pisatelj na slovan-skem jugu. Kar so nenavadne prikazni v naravi, to je Šenoa v hrvatski književnosti: kakor fenomen se je na hrvatskem obzorji pokazal in izginil, in Bog ve, kdaj se nam bode zopet rodil mož, ki bode s svojim peresom znal tako lepo oživljati minule čase hrvatskega naroda ter tako resnično risati vesele in žalostne zgodbe ljudskega življenja. Šenoa je hrvatski roman, zlasti historični, tako rekoč še le ustvaril in ga tudi dovršil. Osnovo in razvoj dejanj je dobro izmišljeval, a značaje je tako izvrstno risal, da so ga hvalili isti Nemci, ki Slovenom ne priznavajo radi kake veljave. Poleg tega pa se skozi vse njegove pripovedke in pesni kakor rudeča nit vleče najčistejša domoljubje. Malo je mož, ki bi narod svoj tako ljubili, kakor Šenoa, ki je narodu posvetil vse svoje moči ter mu naposled celo žrtvoval — svoje življenje; kajti da je on mirno živel, kakor drugi vsakdanji ljudje, prebolel bi bil tudi to bolezen; ali naporno duševno delovanje oslabilo mu je telesne moči tako, da ga je prva nevihta potrla. Ko se je po dovršenih službenih opravilih ves utrujen vrnil v krog ljubljenih svojih, ni mu bilo sojeno, da bi mirno počival, marveč se je pravo delo zdaj še le začelo. Okolo devete ure zvečer se je navadno umaknil v svojo sobo in pisal je dan za dnevom do dveh ali treh čez polnoči. Takrat torej, ko je ves svet počival, ustvarjal je Šenoa najlepše svoje duševne plodove, od katerih so nekateri preloženi na slovenski, česki, poljski, nemški, francoski, italijanski in celo madjarski jezik.

Stopivši v zakon in v stalno javno službo dal je slovo političkim pisarijam ter je odslej s svojim peresom podpiral le beletristične liste „Dragoljub“ in „Vienac“, dokler ni po smrti prezgodaj umrlega dr. Ivana Dežmana sam prevzel (1874) uredništvo „Vienca“, kateremu je ostal zvest do zadnjega vzdihljaja. V „Vienci“ je leta 1869. priobčil

prvi svoj večji historijski roman „Zlatarovo zlato“, v katerem nam kaže hrvatsko, zlasti zagrebško življenje v šestnajstem stoletju. V romanu „Seljačka buna“ nam je na tanko opisal vse dogodbe, ki so bile uzrok, da so se hrvatski in slovenski kmetje konec šestnajstega stoletja vzdignili na nečloveške graščake, in povedal je tudi žalosten konec tega pravičnega boja. Hrvatsko gospodo osemnajstega stoletja nam prav dobro riše v svojem „Diogenu“, v katerem tudi vidimo, kako je čarobna moč francoskih idej sezala celó na Hrvatsko. Veliki boj hrvatskega naroda proti koncu XIV. in v začetku XV. stoletja pripoveduje nam v zadnjem velikem romanu „Kletvi“, katerega je nadaljeval ves čas hude svoje bolezni; in mislil ga je do božiča leta 1881. dovršiti, da mu ni grozna usoda nekoliko tednov prej prestrigla življenja. Manjši roman „Čuvaj se senjske ruke“ kaže nam razmere med Hrvati in Benečani ter nam pravično in resnično opisuje hrabre senjske Uskoke, katere so lažnjivi beneški poročevalci svetu razkričali za napoludivje ljudi. Kdor se dandanes hoče brez truda seznaniti s hrvatsko preteklostjo, naj poleg Smičiklasove zgodovine čita Šenoinine historične romane, in na tanko bo vedel, kako je nekdaj bilo na Hrvatskem.

Ravno tako lepi in zanimljivi so tudi Šenoini socialni romani, katerih tu ne moremo vseh navajati. Največji od teh je „Mladi gospodin“, nekaka trilogija, ki nam opisuje hrvatskega kmeta, duhovnika in plemenitaša. Kako je fevdalna in mestna gosposka nekdaj ravnala z ubogim kmetom in kako so gospoda kmete zapeljevali ob času volitev, vidimo v „Baronu Ivici“ in v „Prosjaku Luki.“ V tem ko nam je „Vladimir“ prava živa podoba mladega „Ilirca“, nam je pisatelj v pripovedki „Turci idu“ pokazal starega krajiškega častnika, ki je vsak ukaz po besedi izpolnoval ter tako večkrat napravil največje zmešnjave. Spomin na slovensko Doberno (Neuhaus), kamor je večkrat s svojo soprogo hodil krepit oslabele zdravje, zapustil nam je v prav lični pripovedki „Akvarium“. Tako je Šenoa o vsaki stvari znal napisati roman, a posebno rad je v manjših pripovedkah z živimi črtami risal socialne in domače razmere starega Zagreba.

Šenoini spisi se gladko beró, a Slovenec jih še zlasti zato lahko umeje, ker v njih ne nahaja turških besed, katerih v nekih starejših pisateljih kar mrgoli; razen tega imajo nekatere njegovih pripovedk, kakor n. p. „Mladi gospodin“ bolj kajkavski kolorit; sploh pa spoznavamo v Šenoi takoj pisatelja svetsko izobraženega, ki razen domačega

hrvatskega jezika dobro pozna tudi druga slovanska narečja ter mu niso tuji književni izdelki vseh glavnih kulturnih narodov.

Kakor pripovedke, tako so tudi njegove pesni po obliki in po vsebini dovršeni književni plodovi ter polni domoljubnega ognja. Da-si Šenoa v vezani besedi ni toliko pisal, kolikor v nevezani, vender je ob raznih prilikah zložil lep šopek pesnij, katere je ravno name-raval zbrati ter jih izdati vse skupaj v jedni knjigi. V mlajših letih peval je lirične pesni, katere je pod že omenjenim pseudonimom „Veljko Rabačević“ priobčil v raznih časopisih in koledarjih; toda v liriki se nikdar ni povzdignil do one visočine, kakor pozneje v svojih baladah, ki so pravi biseri hrvatske poezije. Že leta 1871. je v „Opatu i žetelici“ pokazal, da bode v baladi postal klasično dovršen pesnik. Kakor svojim pripovedkam, jemal je tudi baladam rad predmete iz hrvatske preteklosti ter jih navdahnili z največjim domoljubnim ognjem. Pevca Hrvata boli srce zarad krivic, ki se gode njegovemu narodu, ali on ne obupa, ampak za gotovo se nadeje, da bode trpečemu narodu kmalu zasijalo solnce lepše in srečnejše prihodnosti. Šenoine balade omilile so se že zdaj vsakemu Hrvatu, zlasti mladini. Od leta 1874., ko je Šenoa prevzel uredništvo „Vienca,“ množile so se od dne do dne njegove balade, druga lepša od druge. V veličanstveni „Prokleti klieti“ riše nam nadloge hrvatskih kmetov in grozovitosti krvoloka Tahija, katere je leto potem opisal v romanu „Seljačka buna“. V prelepi „Munji od Gabele“ kaže nam tožno-ironički, kako Evropi ni mari trpljenje balkanskih slovanskih narodov. V „Pokladni noči“ strastno riše nasprotje med idealnim pesniškim življenjem in materija-lističnim, vsakdanjim svetom. Od drugih omenjamo samo še „Zmijsko kraljico“, ki je največja in umetno najbolj dovršena balada Šenoina. Ob raznih prilikah izpeval je Šenoa „Pesem v slavo Zvonimira“, „Himno Preradovićevo“, „Smrt Petra Svačića“, „Klevetnikom Hrvatske“, „Hrvat Bosni“, „Stanku Vrazu“ i. d. Tudi pesni za pevanje znal je Šenoa prav umetno zlagati, kar nam najbolj priča to, da jih po vsem Hrvatskem radi popevajo. Kakor njegove izvirne pesni, tako so tudi njegovi prevodi pravi klasični umotvori. Ni čuda torej, da Hrvati Šenogo prištevajo svojim največjim pesnikom ter ga postavljajo v jedno vrsto z lirikom Preradovićem in epikom Mažuranićem. Za dunajsko razstavo leta 1873. sestavil je antologijo hrvatskega pesništva in dodal jej je kratek navod o teoriji pesništva, ki je za praktično in šolsko porabo za zdaj še zmerom najboljša knjižica.

Malokatero ime bode v kulturni zgodovini Hrvatov tako lepo sijalo, kakor ime pesnika in romanopisca Avgusta Šenoe. Toda krivo bi poročali, ko bi zamolčali, kako je Šenoa še drugače koristil svojemu narodu. Da so tako izobraženega in navdušenega domoljuba razna narodna društva volila v svoje odbore, tega nam niti ne treba posebno poudarjati. Šenoi takšna odlikovanja nikakor niso bila po volji, kajti dobro je vedel, da ne more vsem kaj. Le dvema odboroma ni odtegnil svoje podpore, namreč odboru „Hrvatske Matice“ in hrvatskega gledališča. Da je bil predsednik literarnega odseka „Hrvatske Matice“, znano je Zvonovim čitateljem že iz I. našega pisma, iz katerega se tudi vidi, koliko je v tej svoji časti mogel koristiti razvoju Matičinemu. Še večje zasluge pa si je pridobil za razvoj hrvatskega gledališča, za katero je prestavljal najlepše klasične igre drugih narodov, dajal nasvete v gledališkem odboru ter pisal ostre in duhovite kritike v „Vienici“. Teh kritik bomo po njegovi smrti ravno tako pogrešali, kakor njegovih romanov, kajti ravno njegove kritike so mnogo pripomogle, da se je hrvatsko gledališče tako lepo razvelo ter povzdignilo na stališče prave dramatične umetnosti, kar je prvi pogoj vsacega narodnega gledališča. Marsikaj bi bilo časih drugače, ko se ne bi bili ravnatelj in igralci bali Šenoe, ki je z malimi, večkrat celó drastičnimi besedami jedenkrat na teden v „Vienici“ več povedal, nego dnevni listi v obširnih razpravah. Kakor je torej predstavljalcem bilo največ ležeče na „Vienčevi“ sodbi, tako je tudi občinstvo radovedno čakalo, kaj bo o tej ali onej predstavi povedal „Vienac“, v katerem mnogi niso drugega čitali, nego Šenoine gledališke kritike. Sicer pa je Šenoa zadnjih deset let toliko povedal, da si bode hrvatsko gledališče tudi v prihodnje ohranilo svoj dobri glas, če bode hodilo po potih, ki jih je on nasvetoval. Z vso silo svojega estetično izobraženega duha boril se je zoper operete, ki v občinstvu samo pačijo dober ukus in etična načela, a zato se je na vso moč poganjal za narodno opero, ki nam je razen večje svoje umetniške vrednosti tudi porok za čim daljši tem večji razvoj hrvatske glasbe sploh. Ravno tako Šenoa ni zadnji, kateremu gre hvala, da se je utemeljil penzijski zaklad za ude hrvatske dramatične družbe in da se bode zidalo novo hrvatsko gledališče.

Šenoa bil je tudi dober govornik, ali on ni govoril ne na saborih, ne na taborih, ampak samo na shodih, ki so bili zgolj književno-kulturnega pomena. O takšnih prilikah vzkipele je domoljubno

njegovo srce do najvišjega vrha navdušenosti, a besede njegove sezale so globoko v dušo poslušalcem, kakor so došle iz globočine plemenite, idealne duše. Od Bleiweisove in Vrazove svečanosti Slovincem gotovo še prijetno zveni zvonek glasa našega Šenoa, ki je ves čas svojega življenja delal na to, da bi iskrena ljubezen in književno jedinstvo postali narazdruživi vezi med Hrvati in Slovenci.

V mestni službi moral je Šenoa po lanskem potresu voditi poverjenišтва od hiše do hiše ter pregledavati vse kote od podzemeljske kleti do podstrehe. Pogostoma je iz vroče sobe stopil med razpokano zidovje in v razdejano podstrešje, kjer je mrzla zimska sapa prepihavala ter mu zadavala smrtne udarce. V strašnih bolečinah mučil se je skoro leto dnij. Jedinna tolažba bila mu je blaga, skrbna soproga z nadepolnimi otročiči, pri katerih je večkrat pozabil težke muke ter pisal dva romana. „Branka“ je dovršil, „Kletva“ pa se bode po dani osnovi mogla dodelati. Večkrat se je veliki njegov duh mogočno povzdignil nad oslabele fizične moči in ako mu je roka omagala, narekoval je lepe duševne plodove svoji soprogi, ki mu jih je zapisovala. Dobra prijatelja, zlasti tovariša iz mlajših let, bil je zmerom vesel, in v bolezni mu je celó odleglo, če se je mogel s kom pogovarjati o narodnih stvareh ali o svojih osnovah, katerih je imel še za kakih petdeset romanov in manjših pripovedk. Tako je delal in snoval še tisti dan pred smrtjo, dokler ni dne. 13. decembra leta 1881. izdihnil velike svoje duše. —

„Venec spomina“ je spleten; položimo ga k tolikim drugim kot malo znamenje velikega spoštovanja in iskrene prijateljske ljubezni. A kadar ti, čestiti čitatelj, prideš v Zagreb, pojdi na groblje in poišči gomilo, pod katero počiva prijatelj Slovencev, Avgust Šenoa; saj je tudi on, kadar je bival na slovenski zemlji, rad zahajal na grobe slavnih naših prednikov ter jim tako skazoval zasluženo čast.

Slike iz gorenjskih planin.

Spisal Samostal.

I.

V snegu.

1.

Nisem te več pričakoval, Jože, mislil sem, da te je kaka nesreča zadela, zelo sem se tega bal. Ne bil bi vedel, kam bi te šel iskat, ko bi te zdaj noč ne bila dala,“ pravi v leseni kolibi na dolgi klopi sedeč plečast drvar, ko stopi pred vrata močan korenjak s puško pod pazduho.

„Dosti sem imel opraviti, da sem zopet tu, ker grdo je, kjer sem hodil, prav grdo,“ odgovori poslednji. Potrka si sneg s škorenj in stopi s pripognenim hrbtom skozi nizka vrata v kolibo, ter utakne puško na levo stran pod slamo v pógrad.

Človek, ki je v kolibi sedel, na ogenj popravljaj, tabak pihal in gledal, kako sneg gre izpod neba, bil je že zelo v letih in neobrit. Sivo brado je imel in precej veliko plešo na glavi. Da se ni toliko videla, branili so lasje, ki so bili na vrhu čepine skupaj zviti in zvozlani. To, kar je še rastle na zadnjem delu glave nad vratom, pustil je drvar tako, kakor je samo hotelo rasti; samo toliko si je gojil še lasene ostanke, da jih je zavozlal na temenu; menda za to, da ga ni zeblo v glavo, ali pa morebiti zato, da se je pleša nekoliko pokrila. Brado je nosil, kakor mu je rastla, česal je ni, samo njegovi koščeni prsti so večkrat pogladili po njej.

Starec je marsikaj doživel, a vedel je večinoma le sam, kaj in koliko je prebil, od kar je jel po svojih nogah hoditi. Svojih ljudiž že v mladih letih ni več imel, samo dve teti sta bili še živi, ko se je jel zarad vojaščine prikrivati. Umrli sta mu tudi oni dve, a revež jima še k pogrebu ni mogel priti z gore; morebiti še vedel ni, ako je

slušal mrtvaško zvonjenje, da to njegovi sorodnici velja. Ime mu je bilo Gašper.

Mlajši, ki je prišel s strelnim orožjem o večernem mraku pred kolibo, bil je drvar in ropnik na divjačino. Prišel je z lova, toda prinesel ni drugega s sabo kot lačen želodec in belega planinskega zajca, ki ga je tja na klop pred starca položil rekoč: „Pa ga omaji, da ne boš rekel, da ti ničesa ne prinesem.“

„Kje si ga počil, Jože?“

„Ravno gori nad starimi kopišči, ko sem se hotel s hriba na plan zaviti, priskakal je sem preko roba; že zdaj na večer je padel. Mislil sem, da si pok slušal.“

• „Nobenega razlega nisem čul, saj veš, da mi ušesa ne dajo več, kakor časih. Človeka pač vse zapušča na stare dni; ko bi tega ne bilo, ne sedel bi tukaj; gotovo bi bila prinesla kaj več, kakor tole živalco. Tako me je mikalo, ko si odbajal danes, da sem se prav težko premagal in ostal doma. Ne bil bi ostal tu, ali ta bedra šentana nečejo več storiti svoje dolžnosti, so pač leta in pa menda je tudi tisti drob, ki so mi ga nasuli jedenkrat v noge, ko sem bežal, kar so me mogle noge nesti. Bog ve, da so bili hudi časi! Ne želel bi si jih več, tistih let, ko sem bil noč in dan v strahu, da me zasačijo lovači in me tirajo od doma, čeravno nisem imel tako rekoč nikogar več svojih. Bal sem se vojaščine, ker le slabo so pripovedovali dosluženi vojaki, ki so prihajali domov, nekateri še le, ko so služili po štirinajst, šestnajst in še več let. Le malo kdo se je otel, nekateri so si prste posekali, drugi so si zobe iz čeljusti izbili, a večina se je vender morala podati. Čim dalje pa so se skrivali, tem slabeje je bilo za nje.“

„Ravno preteklo soboto, ko smo sedeli pri Rantarji in pili, pravil je Stenovec, da te je jedenkrat dobil nad jezom za fužino, ko si strelni drob rezal si iz meč in si krvave noge izpiral, ker so te lovači obstrelili.“

„Ravno ta drob je, ki mi še zdaj na stare dni ne da miru; še bolj pa čutim tu zgoraj nad kolenom, kamor me je srnjakovec zadel. Vsako slabo vreme mi bolečina v nogi že nekoliko prej naznanja, predno pride. To sem čutil tudi zdaj že dva dni sèm, in vidiš nocoj imamo sneg. Menda ga bode padlo dovolj; dobro da imava hrane za potrebo, vsaj bati se nama ni, da bi morala od lakote poginiti, ko bi jelo zametati in bi nam poti zapadlo, da bi ne mogli ljudje ne v goro, ne z gore.“

„Saj ne bo kaj tacega; dolgo bi moralo snežiti, da bi nama vse zaprlo; in ko bi ga tudi debelo padlo, saj imam krpelje. Navezal bi si jih na noge in šel bi naravnost proti domu, ko bi sila bila.“

„Zima je zima, in v gorah še vsa druga, kot v nižavah. Ti ne veš, kaj se pravi zapadenemu biti in stradati v snegu. Že nekaterekrat sem skusil to v gorah in ne želim si več kaj tacega. Povedati ti hočem samo jeden tak dogodek in pripričan sem, da ga boš dosti imel.“

„Veš kaj, Gašper, povej mi rajši, kako je bilo tačas, ko si se s sekiro branil in boril zoper lovače in kako so te obstrelili. Pravil je sicer oni večer Stenovec, ko smo bil v gostilni, ali veselilo bi me, ko bi mi ti sam kaj povedal.“

„To ti je pač čudno, da sem jim jo upihal. Saj pravim, če pomislim nekoliko nazaj, moje delovanje res ni bilo družega, kakor boj na življenje in smrt. Ko sem bil še mlad, bojeval sem se z lovači; pozneje so me zalezovali lovci kakor divjino v skalovji, ti in oni so streljali name in čuda je, da nisem obležal. Srečo sem imel, tega ne smem tajiti, in morebiti ravno zato, ker sem se tudi vselej branil kot divja zver, ako mi je šlo za kožo. Tega sicer ne obžalujem, da sem se bojeval, ker drugače ni bilo mogoče: ali se tepi in brani, ali pa se udaj, ko sem se jedenkrat na to življenje podal; vendar mislim, da ni bilo pametno, da sem se jel skrivati. Toda časi so bili zopet taki, da je človeka, ki ni mislil dalje, kakor od danes do jutri, kaj lahko zapeljalo in ga spravilo na mojo pot. Šlo jih je veliko po nji, že pred mano in za mano, a le malo se jih je rešilo. V zadregi bi bil, ko bi ti jih moral naštevati, kateri so dosegli, česar so želeli. Večina se je morala vendar udati, dosti pa jih je prišlo po nesreči v smrt; nekaj se jih je rešilo, toda s pohabljenimi udi. Trpeli pa smo vsi dovolj. Kar ti povem iz svojega življenja, vse je le boj ali trpljenje. Res da sem ostal prost, ali taka prostost je komaj prostosti podobna. To je prostost, ki jo ima divja koza tudi; še tolika ne!“

„Rad ti verujem, da bi te to zdaj več ne veselilo, ali dokler je človek mlad —“

„In zdrav, moraš pristaviti. Dà, dokler je človek mlad in zdrav, se ve, kaj hoče bolan, tak je časih, da bi se z vsem svetom roval. Se ve je tak, da mu nobena neumnost ni prevelika. Tak sem bil tudi jaz. Pa da ti povem, kako je bilo tačas, ko sem si rane

izpiral in si strelni drob rezal iz nog. Pri Stojanu za Bregom sem bil. Tedaj nisem imel več prejšnjih tovarišev, kajti večina jih je bilo že polovljenih, drugi so se sami naveličali skrivanja, in nekateri so se pogubili, da sam ne vem, kam in kako. Vse drugo bi bil laže mislil, kakor da je nevarnost tako blizu kot je ravno bila. Nisem še dolgo sedel v hiši, ko pogleda dekla skozi vrata in pove, da lovači gredo sem čez polje in gori proti hiši. Kaj vraga! Kakor bi trenil, treščim skozi vrata, zavijem jo okrog hiše, bežim za hišo nekoliko v zavetji in naravnost proti vodi. Ali opazili so me; ko bi bežal in tekel ne bil, ne bil bi se jim izdal. Da bi mi le do Radovine ne prišli za hrbet, jim jo bom že upihal, mislim si, in res niso me dotekli. Ko pridem do vode, puhnem naravnost v njo, a predno sem bil čez, bili so lovači tudi že na obrežji. Onkraj, na levem bregu, kjer sem iz vode zlezal, moker precej čez kolena, hočem se malo otresti, toda ni bilo časa. Teči pa ravno tako ni bilo mogoče, ker je breg in hosta. Ta me je še nekoliko prikrivala. Kar počí puška, in speklo me je po nogah gori: notri v meča sem dobil strel. Bil je drob, kakeršnega imamo za zajce in srnje. Dva sta me prišla nad kolenom v stegno, ta dva sta šla najbolj globoko. Druge so menda škornji nekoliko odbili, sicer bi mi bili prišli notri do kosti; nad koleni pa ni bilo več usnja, in same prtene hlače niso dosti varovati mogle. Kakor bi mi bil podkuril, tako me je spravilo zopet na noge. Bežal sem po grmovji; čeravno je bilo v breg, šel sem vender, kakor bi še le bežati začel. Mislil sem si, da čez vodo ne pojdejo vsi za menoj, jeden sam bi pa dosti opravil ne bil, ko bi bil prišel, čeravno sem bil ranjen. Meril sem za Srednji Vrh, ker tam je bilo najbolj pripravno se skriti in opazovati, ali gredo za máno ali ne. Jeden je res skočil v vodo, bredel je; a ko je videl, da sem zbežal v hrib, vrnil se je. Toliko sem opazoval, ko sem bil dovolj daleč, da sem videl, kam so se obrnili. Za máno niso šli, vrnili so se, jaz pa sem šel čez Srednji Vrh, da sem videl doli na Tročino v Radovino. Precej dolgo sem tu sedel. Škornje sem si sezul, polni so bili vode in krvi. Precej sem jel drob izpod kože jemati z nožem. Prokleta me je začelo skleti in peči. To ne bode nič, k vodi moramš!“

„Grem torej zopet po vrhu in gledam še vedno v dolino, kjer Radovina teče; ko sem bil pripričan, da ni več nevarnosti bati se, spustil sem se po hribu doli skozi goščo bos, škornje sem v rokah nesel. V dolini sem se vsedel za grmom k vodi, noge sem utaknil

v njo in izrezal sem svinjec iz mesa, kolikor sem ga doseči mogel. Le nad koleni s tem so bili križi, ni ga bilo mogoče izpod kože dobiti. To sem trpel z njim! Ko so bile rane izprane, šel sem k planšarici na rovt pod Gabrije, tam sem dobil toliko platnenih ovojev, da so se noge obezati mogle. Precej dolgo sem nosil rane, vender se je vse lepo zacelilo. A bolečine še dandanes čutim, predno se vreme premeni in vsako leto je slabeje.“

„Toliko je bilo vedno sreče, da jim nisem prišel v roke, čeravno so me nekaterekrati prav hudo nasukanega imeli. Ne morem reči drugače, kakor da sem srečo imel, in ravno zaradi tega, ker so me večkrat prav zelo nabranega in celo že zavarovanega imeli, ujeli me pa vender niso, začeli so se me nekako bati. Posamezen bi me ne bil nobeden prijel, tudi po dva ne, ker raznesla se je govorica, da sem Bog vedi kako nevaren in neustrašljiv, ter da ni upati, da bi se podal. Dostikrat so ljudje, ako so z lovači govorili, trdili, da Gašperja ne bode nikdo živega prijel, da se ga je treba bati, ker je kakor živina, če mu gre za kožo in bi mu ne bilo nič, če bi jednega ali dva posekal. Ko sem videl, da sami nimajo pravega zaupanja v sebe, postal sem toliko bolj strašen in naredil sem se, kakor bi mi res prav nič ne bilo, ako bi jednega ali dva do mrtvega nabrisal. To jim je delalo tak strah, da se niso upali blizu mene, ako so videli orožje v mojih rokah. Da sem se, ko mi je bilo to znano, lahko in tem bolj pogumno branil, lahko si misliš.“

„Povedal ti bom jedenkrat, kar si omenil, kako sem se prebil s samo sekiro skozi štiri pomagache in dva biriča. Za nocoj naj bode dosti. Vidiš, kakor pravim, snega je vedno več in ni nemogoče, da naju zapade“, sklene Gašper govorjenje, ko pogleda skozi kolibina vrata.

Res, sneg je šel, da so se jele veje šibiti in podajati pod njegovo težo. Nobene zvezde ni bilo videti, le bela odeja po tleh in nekoliko svetlobe, kamor so lučni žarki z ognjišča zadevali, sicer pa trda tema in popolnoma vse tiho okrog in okrog.

(Konec prihodnjič.)

Prvi sneg.

Nocoj vetrovi vzeli so
Poslednjim rožam cvet
In sneg prinesli beli so,
Kristale déli v led.

Raván poprěj krasná takó
Mrtvaški nosi prt
In vse, kar cvélo je lepó,
Uničila je smrt!...

O saj to snéžna ni raván,
To moje je srcé!
O saj to róz ni cvet požgán,
To náde so mojé!

A jeden hip jih strl je
Kot tam vetrovi cvet,
V temán jih grob zaprl je,
Da ni jih več med svet.

Le en korak v življenja ples:
Vse pade v prah zemljé,
Kar zidalo je do nebes
Poprej mládo srcé!

— b —

Jedinstvo slovenskih dežel od VII. do XIII. stoletja.

Spisal Simon Rutar.

(Dalje.)

III.

Natura človekova je taka, da se rad drži starih ustanov, starih od pradedov izročениh mu običajev. To se godi tem več tedaj, ako so te ustanove utemeljene na prirodne razmere, ako je njih obstanek opravičen. Tako se stare, od prirode zaznamenovane meje le malo izpreminjajo, akoravno se prebivalstvo dotičnih zemelj mnogokrat menja. Na tak način ostala je razlika med Panonijo in Norikom tudi potem, ko se je po obeh naselilo isto slovensko pleme. Meja

med tema pokrajinama ni bila nikoli natančno določena. Le toliko se more reči, da je bila Norik visoka gorata, a Panonija nizka, ravna dežela. Zato je spadala Celeja še k Noriku, a Poetovio k Panoniji; Kranjska pa okolo Ljubljane in Dolenjska prištevala se je sedaj jedni, sedaj drugi pokrajini.

Da je bila velika razlika med Norikom in Panonijo, dokazuje najbolje slovenski jezik. Že v IX. stoletji razdelil se je namreč slovenski jezik na dve narečji: na panonsko in karantansko. Razlika obeh narečij bila je po spričevanju Miklošičevem (Altslov. Formenlehre, Einleitung pg. VIII. X.) že takrat znatna. Meja med obema narečjema pozna se še dandanes prav dobro na štajerski zemlji in je ravno ista, kakor med Panonijo in Norikom (Karantanijo). Ta drži od gore Hocheck pri Feldbachu naravnost proti jugu do Mure, nekoliko vztočneje od Cmureka, in od tod preko Slovenskih goric do Sv. Martina na Dravi. Od tod se vleče čez Ptujsko polje blizu do Pragerskega in potem blizu Monšperka do Donške gore. Nadaljna meja bila je Sotla, kakor še dandanes med Slovenci in Hrvati. Štajerski Slovenci panonskega narečja stanujejo torej v sedemnajstih farah dekanij Velika nedelja, Ljutomer, Ptuj in Zavrče, ter v farah Sv. Andrej, Sv. Anton in Sv. Bolfenk. Že v obleki in običajih razlikujejo se ti Slovenci od svojih zapadnih sosedov. (Rudolf Puff, Die Slaven in Steiermark, Carinthia 1843, Nr. 2 & 3.) Štajerska iztočna meja bila je v prvi polovici srednjega veka precej nedoločena. Še le okolo 1205. l. pomaknili so jo bolj proti vzhodu, potem ko je bil ptujski grof Friderik I. l. 1099. Madjare potolkel in jim vzel okolico ormožko, ljutomersko in središko. Tako je postala deželna meja različna od meje narečij.

Tudi na vzhodni strani Sotle in na južni Gorjancev stanovali so Slovenci. Denašnje narodnostno mejo med Sloveno-Hrvati in pravimi Hrvati dela ravna črta od Reke do Siska in od tod dalje Sava. Ako pomislimo na način razširjevanja Slovencev od dolnjega Dunava in na mer njih potovanja, prepričamo se lahko, da so se nekatera krdela obrnila tudi ob Kolpi in Uni navzgor. Kjer se je katera večja reka izlivala v Savo, našli so Slovenci prilžnost razširiti se kakor mahalica. Dümmlerju se zelo verjetno zdi (Die älteste Geschichte der Slaven in Dalmatien, Sitzungsberichte der Wiener-Akademie der Wissenschaften Bd. XX. pg. 363), da so se Slovani že v drugi polovici VI. stoletja v Dalmacijo naselili, tedaj

dolgo pred prihodom Hrvatov in Srbov. Tudi slavni hrvatski zgodovinar Rački je tega mnenja (Arkiv za povjestnicu jugoslavensku sv. 1857. pg. 253—255). On trdi, da so predniki denašnjih Čakavcev že v drugi polovici VI. stoletja svoje denašnje zemlje zasedli. Ali moti se v mnenji, da so ti Slovani došli iz zakarpatskih dežel, od koder so vsi zgodovinarji (po Šafařikovem vzgledu) izvajali tudi karantanske Slovence. O Istri vemo izvestno, da so jo Slovenci že okolo l. 600. napadali. Ti napadi mogli so biti obrnjeni samo proti primorskim mestom, ki so še do l. 775. ostala v bizantinski oblasti, a notranjost zemlje zavzeli so Slovenci, ki so se s pozneje došliimi Hrvati pomešali. Tako so se tudi dalmatinski Slovenci pomešali s Hrvati in Srbi, in možno je, da se je baš na ta način izcimila čakavščina.

Hrvatje trde, da je njih narod že s početka VII. stoletja posedel zemljo med Dravo in Savo ter v njej utemeljil „posavsko Hrvatsko“, opiraje se na K. Porfirogenetove besede „At a Chrobotis, qui in Dalmatiam venerunt, pars quaedam secessit et Illyricum atque Pannoniam occupavit“. Ali ko bi se smeli na to zanašati, morali bi misliti, da so Hrvatje ves Ilirik in vso Panonijo posedli; kar pa vendar ni mogoče. Zdi se, da je Porfirogenet tu zamenjal Slovence in Hrvate, kar je bilo prav lahko mogoče zaradi podobnosti jezika. Pač so zavzeli Hrvatje razen Dalmacije še vso zemljo na južni strani črte Senj-Sluin-Gradiška. Ali na severni strani te črte ne ve zgodovina nič o kaki hrvatski državi, ker Ljudevit Posavski bil je Slovenec, kakor bomo skoro videli. Tudi Rački, ki je v hrvatskem zgodovinstvu avtoriteta, prepričal se je (Rad akademije jugosl. LI. 205), da hrvatska država nikoli ni tako daleko sezala, kakor stoji zapisano v registru Sv. Petra pri Solinu, in kakor je on sam poprej trdil (v Radu kn. XXVII. 101.). Očitno priznava, da so bili Obri (t. j. z njimi združeni Slovenci še v VIII. stoletji „svedjer gospodari Panonije, i da za drugu državu hrvatsku u Panoniji, o kojoj umie sam Constantin pripoviedati, ne ima ni prostora, ni vremena“. (Rad LI. pg. 173.)

Treba je torej popraviti Šafařikovo mnenje (II. 279, 283, 294) o panonsko-hrvatski ali mezirjetski državi v Panoniji Saviji. Ta zemlja je bila slovenska. Njeni veliki župan ali knez stoloval je v staroslavnem Sisku in bil pozneje odvisen od frankovskega rektorja. Da so siščanski župani priznavali nadvlado koroških

vojvod, vidi se iz pripovedi Valvasorja o uporih Avrelija in Droga proti Vladuhu okoli l. 770. (Ehre d. H. Krain II. pg. 385). Čeravno utegne ta povest obsezati mnogo nehistoriškega, vendar se iz nje vidi, da je bil Sisek jedno najvažnejših mest v koroško-slovenski vojvodini. In ravno v Sisku, oddaljenem od tujih uplivov, obdržala se je najdalje slovenska narodna zavest. Kajti ko so začeli Franki za naslednikov Karola Velikega Slovence stiskati in tlačiti, uprl se je siščanski župan Ljudevit Posavski proti frankovskemu nasilstvu l. 819. V kratkem so bili pregnani tuji uradniki in njihovi pomočniki, vojaški naseljenci. Ali Ljudevit je vedel, da bodo Franki hitro poslali večjo vojsko proti njemu, in da tej se ne bode mogel sam upirati. Treba je bilo torej iskati pomoči in zaveznikov. Teh pa ni iskal pri dalmatinskih Hrvatih, nego pri Kranjcih in Korošcih (kakor tudi pri bolgarskih Timočanih, ki so se bili l. 819. v Srem preselili). Da, Hrvati pokazali so se očitne sovražnike Ljudevitu. Zvezali so se namreč s Franki proti upornikom in poslali jim v pomoč svoje dobre strelce. Ali kljubu silnemu navalu Frankov, Sasov, Bavarcev, Italijanov in Hrvatov, branil se je Ljudevit hrabro tri leta. Skrbel je tudi za utrjenje svojih mest in gradov. V ta namen je dobil od Grajskega nadškofa Fortunata, „patrijarha Istre in Venecije“, zidarjev in rokodelcev. Zdi se torej, da so bili Ljudevitovemu podjetju prijazni tudi Bizantinci in njim udani patrijarh Fortunat, ki je moral pozneje zbežati v Carigrad pred frankovskim zasledovanjem. Še le 823. leta, ko je veliki župan hrvatski Borna ali Porin pripeljal izdatnejše pomoči, izgubil je Ljudevit svojo vojsko ter moral zbežati in sicer ne k Hrvatom, nego k Srbom. Kasneje ga ubije strijc Borne, ki je bil poginil v bitki proti Ljudevitu. Tako je končalo veliko podjetje, ki je imelo namen osvoboditi Slovence od frankovskega jarma. (Einhardi annales ad a. 820, M. G. I. 207.)

Že Dümmler je trdil (Aelteste Geschichte der Slaven in Dalmatien pg. 373—374), da, kolikor je iz zgodovine znano, stanovali so vedno Slovenci v Slavoniji in tako imenovani provincijski Hrvatski. Slavonija je izvestno dobila svoje ime po Slovencih, ker vse dežele, kjer so se Slovenci naselili, imenovale so se Sclavinia, Sclavonia = Slovenija. Pokrajina Slavonija obsegala je do XVI. stoletja tudi županije Zagreb, Križ, Varaždin, Sv. Juraj in obe banski granični polkovniji (med Kolpo, Savo in Uno), ter za njenega največjega obsega tudi polovico tako imenovane turške

Hrvatske. Po razpadu velikomoravske države (905) prišla je bila Slavonija Ogrom v oblast in ti so jo smatrali kakor svoji kroni pridruženo vojvodino. Iz nje so razširili svoj upliv čez dalmatinsko-bosansko Hrvatsko (do l. 1102.). Hrvatska imenovala se je še v XVI. stoletju tako imenovana Visoka Hrvatska (Gačka, Lika in Krbava), večji del hrvatskega Primorja, ostala polovica turške Hrvatske in nebenečanski del severne Dalmacije (Gyurikovich, *Illustratio critica situs et ambitus Slavoniae et Croatiae*). Severni del vojaške krajine nad Lonjo in Ilovo imenoval se je za Ferdinanda I. „slovenska“ (vindiška) ali varaždinska krajina, in samo južni del hrvatska. V tem oziru je vredno opomniti, da najstarejši narodni pisatelji provincijalne Hrvatske niso svojega jezika nikoli imenovali hrvatski, nego zmerom le „slovenski jezik“. Trubarju so Hrvati Čakavci, kateri so slušali sv. mašo v slovenskem jeziku in rabili glagolitske knjige. (Nemški predgovor k I. delu Novega testamenta v hrvatskem jeziku l. 1562.). Njegov „croatischer“ prevoditelj je bil Istran, in prevod so pregledali ter popravili rodoljubi v Metliki. Zagrebški škof Nikolaj Zelniczi piše l. 1599.: „Da Zagreb v Slavoniji leži, tega ne dvomi nobeden. Vem, da nekateri imajo ta predel gorenje Slavonije za Hrvatsko, ali pogreška in pomota ne more nobenemu vzkriti njegovega prava.“ Tako piše tudi Valvasor (XII. 42): „Die Banische Greutz (sedaj županija Petrinjska) erstreckt sich zwölf Meilen in Crabaten und in das Windische Land (Slavonija), welches alles öfters nur mit dem gemeinen Namen Krabaten (Hrvatska) genannt wird: weil die Einwohner in Windisch- und Banischer Sprach und Tracht mit denen Crabaten übereinkommen.“

Ko so namreč Turki v letih 1463.—1528. zavzeli skoro vse zemlje prave Hrvatske in ko se je mnogo Hrvatov pred turško silo z juga proti severu pomaknilo ter v Slavoniji in Primorju naselilo, dobile so te zemlje ime Hrvatska. Tej premeni celo slično je menjavanje imena najimenitnejše hrvatske obitelji Subić-Zrinj. Ta obitelj se je imenovala v severni Dalmaciji grofi bribirski (trogirski, šibenški, skradinski, omiški itd.), ter ban hrvatski in grof ali knez dalmatinski. Ko je pa izgubila svoja dalmatinska posestva, preselila se je v Posavje ter pridobila posestva v Visoki Hrvatski in severni nižini ter po svojem gradu Zrinju imenovali so se grofi zrinjski. Iz pomešanja prvotnih Slovencev in novo prišli Hrvatov postalo je tako imenovano slovenskohrvatsko ali provincijalnohrvatsko

narečje, ki seza proti jugu do Kolpe, a proti iztoku do Siska, Ivaniča in Pitomače, ter še dalje v Slavonijo.

Ali tudi ti hrvatski Slovenci na južnoiztočni strani od Sotle in Gorjancev morali so že v IX. stoletju govoriti nekoliko različen dijalekt od Slovencev v Karantaniji. Zato in zaradi različnosti zemljišča počel se je pri njih politički život drugače razvijati, nego v Karantaniji. Iz tega vzroka moramo tudi te, kakor sploh vse panonske Slovence izpustiti iz okvira naše razprave.

(Dalje prihodnjič.)

Luterski ljudje.

Povest.

Spisal Janko Kersnik.

Und mancher liest's und denkt dabei
Wo dieser jetzt, wo jener sei?
Doch kommt der Meister Schreiner,
So bleibt von allen keiner!

Pfizer.

Na steni nad menoj visi mala slika. Suhoparen opazovalec, ki pozna zgodovino slikarstva in umotvore raznih časov, dejal bode takoj, da je slika stara blizu petdeset let in da je umotvor novejše vlaške šole; rekel pa bode tudi, da mojstra ne pozná, in da je v sliki nekaj posebnega, neopisljivega, — ter ločil se bode morda težko od nje, ne spoznavši, kaj daje podobi tako čarobno moč.

Mala, na prvi pogled neznatna slika kaže deklico, recimo, sedemnajstletno, v opravi, ki je bila navadna v boljših stanovih sredi prve polovice tega stoletja. Podoba njena je dopersna in sloni v visokem oknu; oko njeno hiti živo, s čarovitim svitom mimo opazovalca v daljavo. Barve so sicer zatemnele, in ona „svitla tema“, katera znači dela slavnih, starih vlaških mojstrov, Correggija, bratov Carraccijev in drugih, slabo pristuje podobi, katera nehoté zahteva svitlih, ognjenih barv. Tako bi človek sodil; — pa morda ravno to daje sliki ono posebnost, katere ne morem opisati. Mnogokrat sem že zrl v njo, in tudi sedaj, ko pišem te vrstice, sili mi oko vedno gori k njej; dozdeva se mi, da jo je dihnil poseben genij na mrtvo platno.

O deklici, katere obrazek je naslikan tu gori nad menoj, in o njem, ki ga je slikal, govori moja povest.

Kako je prišla podoba v mojo last, to ne more biti nikomur zanimljivo in ni nikakor v dotiki z dogodki, katere bom pripovedoval; — pa ko sem jo dobil, prejel sem tudi nekaj starih listin in pisem, in te mrtve priče nekdanje sreče in nesreče pripovedovale in razodele so mi, kar podajam tu bralcu.

Pravih imen ne bom imenoval in ko bi jih tudi, malokdo bi se jih spominal. Čemu pa še ta spomin!

Slika na moji steni je ostala; ona pa, katero tako čarobno predstavlja, in oni duhoviti mož, oni genij, ki jo je ustvaril, in vsi njihovi, — oba, vsi so se pogubili, potopili v nemirnih valovih burnega sveta.

I.

Goré spet gledam zaželjene,
Vesélje mi rosi okó;
Oh, bo še kdo se spomnil mene?
Saj sem spremenil se močno.

Boris Miran.

Na Gorenjskem blizu večje vasi stoji ob postranskem potu kateri zavije kake pol ure pozneje na veliko cesto, na nizkem holmu prijazen gradič. Zidan ni redno, nego vidi se mu, kako sta stari oča in vnuk, praded in pravnuk, drug za drugim kot gospodarja prezidavala in rila po stenah in obokih; tu je jeden nekoliko odstranil in podrl, tam zopet drugi nekaj pridejal in prislonil; še okna, obrnena proti cesti, niso v ravni vrsti stavljeni. Zadnjim gospodarjem pa tudi ni bilo veliko mari, kako je zidan gradič, pustili so ga večinoma v miru, tu in tam so ga zdaj pa zdaj ometali ali pobelili, ako je čas razoral po zidu prenevarne ali previdne rane, in tudi opeka na strehi kaže v svojih raznih barvah delovanje takih površnih ranocelnikov.

Okrog gradiča nasajen je na treh straneh mal vrtič, po katerem stare tepke in stari orehi pričajo, da je podoba tega posestva že dolgo, dolgo jednaka.

Za gradom pa se vzdiguje svet, in ob polagoma dvigajočem se hribu kaže se gost les; pa ta je mlad, in le tu in tam svedoči kaka redka, velika hoja, da je bilo jedenkrat mnogo enakih njenih sester tukaj, katere pak je podrla sekira.

Tako je sedaj okrog gradiča, in v blizu petdesetih letih se ni mnogo izpremenilo; vrt in grad sta bila tedaj skoro taka, ko danes;

samo visok in gost les ja je senčal na zadnji strani, in kadar je pihal močan jesensk veter, vršale so nad robom grajske, zadnjestranske strehe veličastne smreke v enakomernem otožnem glasu.

Bilo je zjutraj lepega poletnega dne, ko je ropotal po veliki cesarski cesti težki poštni voz; postiljon se je bil ravno vzdramil, ker se je bližal globokemu klanju; moral je z voza stopiti in kolesu podložiti cokljo. Ko je došel na ravno, nastavil je svoj rog in trobil veselo v jasno jutro.

Voz je bil poln potnikov, kar je bilo tedaj navadno, ko še ni presegala železna cesta naših krajev.

Ko priropoče voz do mesta, kjer se je ločil širok stransk kolovoz od velike ceste, potrka jeden potnikov postiljonu na ramo.

Isti ustavi konje.

„A, Vi pojdete tu gori proti Rodici,“ reče izstopivšemu, kateri mu je pomolil nekaj grošev.

„Da!“ pravi kratko oni in molče pozdravi k slovesu ostalo družbo v vozu, ter krene peš na stranski kolovoz.

Bil je mlad, visokorasten mož, lepega, malo zarujavelega obraza; gosti kodrasti lasje kipeli so mu izpod širokega klobuka na rame, in duhovite oči ozirale so se z nekakim radostnim izrazom po lepi okolici. Zakaj bi se tudi ne? Pred njim v daljavi dvigale so se visoke planine, v podnožji pa venčali so jih po nižjih goricah gosti lesovi. Solnce lesketalo se je v tisočernih rosnih kapljah po visoki obpotni travi, in hladna jutranja sapa prinašala je potniku zadnje glasove postiljonovega rogu.

Urno je korakal po kolovozu, in ko dospè čez mali griček, ugleda pod seboj veliko vas — Rodico jo je imenoval postiljon — in za njo kake četrte ure oddaljeni grad, o katerem smo govorili.

Videlo se je, da je bil potovalcu kraj znan, kajti poiskal je tu, kjer je cesta storila več ovinkov, kakor domač človek, vsako stransko stezo, katera je krajšala pot, in ravno sedaj je bil zopet krenil na tako stezico, ko mu udari klopot konjskih kopit na uho. Obrnivši se ugleda za seboj jezdeca v gosposki opravi, kateri je hitel mimo njega. Potniku dozdeval se je jezdec najbrž jako nenavadna prikazen v tem kraju, in nehoté je obstal ter pogledoval za jahačem.

A ta je takoj še bolj vzbudil pozornost gledalčeveo.

Kakih sto korakov pred njim igral se je mal deček ob cesti pred leseno kmetsko kočo, in ta se jezdecu menda ni dovoljno hitro

ognil, kajti izpustivši konja dečku v bližino udari ga z bičem čez pleča, da je isti od bolešči na glas zaviknil.

„Kaj stojiš pri cesti, osel neumni? Drugič dobiš še jedno,“ vpije jezdec raz sedla ter odhaja, dečku še jedenkrat z bičem zažugavši.

Na otrokov vik in krik prihiti kmetska žena iz koč.

„Za Kriščevo voljo, kaj pa je?“

„Oni me je udaril,“ toži fantič in kaže za jezdecem.

„Ta grdoba te je? Oh, ta ni zastoj „lutersk“. Pa nič ne jokaj, Tine; čemu pa tudi laziš po cesti, po prahu; v hiši bodi, slišiš; sem pojdi v hišo, če ne, te bo še večkrat udaril, ta škrijc luterski.“ Rekši hoče kmetica otroka odvesti v vežo.

„Kdo pa je ta škrijc luterski, kakor mu praviš, Neža?“ oglasi se naš potnik, ki je bil z jeznim obrazom gledal surovi čin jezdecov, in sedaj stopil pred vežo.

Kmetica ga je osupneno pogledala; poznala ga ni, in kako more to biti, da ta tujec vé, da je bila ona krščena za Nežo.

Tujec se nasmehne.

„Kaj me gledaš tako, kakor bi se žive dni ne bila srečala, ali kakor bi najini materi nikdar ne imeli jednega in istega očeta?“

Zdajci se tudi kmetici lice razjasni in prišlecuro roko podavši vzklikne: „Oh, France, glej no, France, ti si! Pa kdo bi te spoznal precej; vzrastel si, in lase imaš tako dolge, glej take, kakor Bog na križevem potu. Ostriži jih, ostriži; pol gorši boš, če jih ostrižeš.“

France, kakor ga je imenovala kmetica, je z dobrovoljnim smehom poslušal prijateljski svet svoje sestričine.

„Kaj pa mati moja; ali so zdravi?“ povpraša.

„Zdravi, zdravi; sinoči sem šla čez laz, ko so ravno pšenico doželi; taka lepa pšenica, France! Pa stopi vendar v hišo, kaj boš tu stal.“

„Ne, zdaj ne! Domov grem, pa ostanem nekaj dnij, in bom prišel pogledat k vam. Janeza ni doma?“

„Ni ga; pri grajskih na Potoku kosi trdino. Nič kaj mi ni po volji, da hodi gori tem luterskim delat, pa saj veš, kako težko se kaj zasluži.“

„Kakovi luterski so to? Je li stari gospod umrl?“

„Ni umrl; prodal je vse, grad, živino in tlačane in šel na Dunaj — ka-li! Vse to so pa kupili neki ljudje z Nemškega, pa luterski so.“

„In ta, ki je prej tvojega Tineta udaril, je li ta gospodar?“

„Oh, ta grdoba! Ta ni; ta je sin gospodarjev?“

Mali Tine, katerega je bil prihod tujčev tako osupnil, da je bil bolečine in solze pozabil, domislil se je v tem trenutku, da ga hrbet še peče, in ker se je pozornost govorečih obrnila nanj, jel se je zopet kremžiti.

Mati ga odvede v hišo in France odide, glavni del vaških poslopij na levi pustivši, proti gornjemu koncu vasi.

Šest let je bilo minulo, odkar je bil zadnjikrat v domači rojstni vasi, in če se je bil tudi izpremenil on, da ga sestričina ni spoznala, ni se izpremenil domači kraj. Samo grad Potok dobil je druge gospodarje. In ti so ga jeli zanimati.

France Kosan, naš znanec, bil je najmlajši sin ne posebno imovitega kmeta v Rodici. Oče mu je umrl, ko je bil France še otrok, in potem je mati sama gospodinjila in kmetovala s pomočjo dveh starejših hčerá. Franceta pa je dal materin brat, duhovnik na Goriškem, v šole. Podpiral ga je, kolikor je mogel, in ko je opazil, da ima netjak njegov poseben talent za slikarstvo, poslal ga je v Benetke in v Rim. Mladi mož — imel je sedaj štiri in dvajset let — izdelal je bil tam že par lepih slik, katere so vzbudile pozornost večjih krogov, in vsi prorokovali so mu najslavnejšo prihodnost.

Kdo je bil tega bolj vesel, nego stari strijc duhovnik? Doma tega se ve da niso umeli. Kaj jim je bil najslavnejši slikar več, nego vaški umetnik, ki je znamenja po križpotih belil in potem rudeče mazal. Pa ker je bilo strijcu duhovniku tako prav, bilo je tudi materi prav, zlasti ko je zvedela, da sin s svojimi podobami veliko zasluži.

Nekako čudno jo je pa vender spreletelo, ko je stopil danes sin čez prag ter njej, ki je ravno polena v peči pripravljala, pomolil roko srčno rekoč: „Dober dan, mati!“

Spoznala ga je takoj.

„France, ti si! Kaj tak si!“ vzkliknila je, potem pa se ga oklenila z obema rokama in solze so jo polile.

In tudi sinu je gorko postalo pri srci.

Ko je sedel nekoliko pozneje v hiši pri beli javorjevi mizi, in sta ga bili pozdravili že obe sestri, pripovedoval jim je o strijci, o Rimu in o vsem, o čemer je sodil, da jih zanima.

(Dalje prihodnjič.)

Nazaj!

Nazaj, nazaj, moj duh, v deželo sveto,
V deželo mislij mojih in željá;
Kjer vedno jasno je nebo razpeto,
Kjer mir in pókoj, sreča je domá.
Kraj rojstni moj je, prava domovina
Dežela ta, to čutim zdaj, jedina!

Odkar zapustil tiho njeno krilo,
Zašel sem v tuji mi viharni svet;
Srcé nikjer se ni upokojilo,
Sadú nobén mi ni obródlil cvet;
Zaman okusil sem življenja slasti,
Nič želj sreča ni moglo mi napasti.

Vse ničévo, vse votlo, puhle péne,
Le prazna paša srca in oči;
Če se trenutje ti smehljá — preméne,
Nesreče boj se, ki polég preži.
Nesreča sama nam je zvesta — sreča
Na bilki rosa jutranja blesteča! —

Blagá posvetnega me blesk ne mika,
Naj noč in dan se trudijo za njim;
Vsi molijo naj zlatega malika,
Od daleč jaz jih gledam in molčim.
Človeku rado bléšči se od zláta,
Da več trpečega ne vidi brata.

Najboljših móž oči sijajna slava
Obrača, vleče silno za sebó;
Ponosno dviga venčana se glava,
Ko druge vse se klanjajo pred njo;
Vse to priklánjanje in praznovanje
Otročje meni vidi se igranje.

V svetišče pribežim prijazne koče,
Za máno hrup je tržni in prepír;
Otroka lice zorno mi cvetoče
Zasiije, blagi me objame mir.
A ko naj se radujem tihe sreče,
V skrbéh in stráhu srce mi trepeče,

Ko čujem smeh nedolžnega otroka
In mislim: Bog mu zdravje, srečo daj;
Na steno piše mi nevidna roka:
Gorje ti, srečni! v sreči trepetaj!
Kedor ima, on more izgubiti, —
Kako se moreš sreče veseliti? — —

Kakó sem sam! Na vsem širocem sveti
Nihče, da moje bi umel srcé;
In jaz zastonj se silim nje umeti,
Tuj mi je jezik, ki ga govoré;
Po tuji zemlji kot prognanec tavam,
Bridkostim vsem v oblasti in težavam!

Ko sam sedim zamišljen v tihi koči,
Kaj poje, vabi, čuj! tako ljubó?
O jaz poznám ta glas! V božični noči
Zvonovi mili vabijo takó.
Okó se mi rosi, srcé se taja,
In domotožje sládko me obhaja.

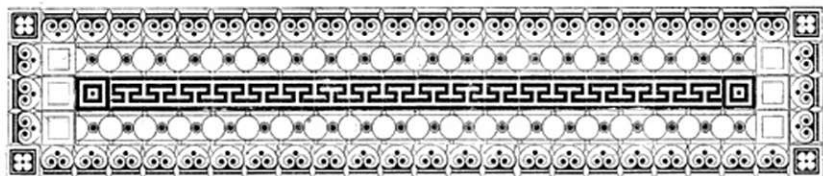
Po domu zapuščenem se mi toži,
Po njem nemirno hrepeni srcé;
Spominov broj se bolj in bolj mi množi,
Podobe jasne dvigajo glavé:
Sè znanim glasom govorijo meni:
Domóv se vrni, brat nam izgubljeni!

In jaz se vračam. K vam, podobe vzorne,
Resnice svete vé, moj duh hiti;
K vam, kjer vse sile rade so pokorne
Lepoti večni, meni se mudí:
V deželo, kjer ljubezen je kraljica,
Kjer solza bledega ne močí lica.

Že vidi jo okó, deželo svéto.
Deželo mislij mojih in željá;
Kjer vedno jasno je nebó razpéto,
Kjer mir in pôkoj, sreča je domá.
Moj duh peróti čile že razvija,
Tvoj, tvoj sem zopet, sveta poezija!

Boris Miran.

Zemeljski potresi.

Spisal J. Jesenko.

XXII.

Lizbonski potres 1. novembra 1755.

(Dalje.)

Nva dni po prvem potresu so razglasili ukaz, naj prekopavajo razvaline in iščejo zasutih; res so jih izkopali kaj mnogo, ki so se zopet opomogli. Lehko bi vam poročal, kako čudovito so bili nekateri rešeni; a še bolj čuditi se moramo, da nismo vsi poginili. Jaz sem bival v hiši, ki je imela 38 stanovalcev, izmed teh so se le štirje rešili. V mestni ječarni je poginilo 800 ljudij, 1200 v veliki bolnici; porušenih je mnogo velikih samostanov, ki so imeli po 400 prebivalcev, a vsi so poginili; poginil je tudi španjski poslanec s 35 postrežniki in uradniki. Premučno bi bilo naštevati druge podrobnosti, kajti dobil sem ta papir prav slučajno ter pišem to na nekem vrtnem zidu. Če hočete svoji družbi prijaviti to poročilo, prosim vas, naj bi je blagovoljno prej nekoliko olikali.

K sreči je bil o potresu kralj s svojo rodovino v Belemu, veliki palači, jedno miljo daleč od mesta. Kraljevi dvor v mestu se je porušil precej pri prvem potresu, sicer meščani tukaj trdijo, da je bila hiša inkvizicije prvo poslopje; ki se je podrlo. Potres so čutili po vsem kraljestvu, vendar najmočnejše ob morski strani. Faro, Sv. Ubals in nekoja velika trgovišča so če mogoče še več trpela kot mi, Porto pa je popolnoma nepoškodovan.

Mogoče je, da je ta nezgoda izvirala izpod globočine zapadnega oceana. Ravnokar sem se razgovarjal z ladijskim poveljnikom, ki se mi zdi kaj razumen mož. Ta mi je pripovedoval, da je bil na morji 50 milj od mesta potres tako močen, da mu je zeló poškodoval krov ladije. Pri nepričakovanem dogodku mu je bila prišla misel, da je napačno določil točko morja, kje je, ter da je močno zadel v skalovje v vodi. Nemudoma so v morje izpustili najdaljši čoln, da bi se oteli; potem so vendar z ladijo, če prav močno poškodovano, pripluli srečno v luko. Tako Wolfall.

Ko bi tu sem postavili zanimljivi Hamiltonov popis o dolgem in silovitem potresu Kalabrijskem (leta 1783.), pojasnoval bi pač najočitneje raznovrstne učinke takih prirodnih pojavov. Ta učeni angloški poslanec v Neapolji (ki je bil tudi člen kraljeve družbe v Londonu) pečal se je leta in leta neumorno z ognjeniškiimi pojavi v Italiji ter je sam prehodil, pregledal in preiskal vse kraje pretresene Kalabrije; z bistrim očesom in še bistrejšim razumom je pojasnil vse učinke ter o njih na drobno poročal kraljevi družbi v Londonu. A ta preobširni popis od 23. maja 1783. bi obsežal skoro celo polo „Ljubljanskega Zvona“; toliko prostora bi mu pač urednik njegov gotovo ne privolil. Zato naj tu sledi le krajši popis potresa, ki je leta 1812. Karakas v Venezueli uničil.

XXIII.

Potres v Karakasu 26. marca 1812.

„Po vsej deželi v Venezueli so ta čas imeli veliko sušo. V Karakasu in 70 mirijametrov na okrog ni padlo kapljice dežja pet mesecev pred potresom, ki je pokončal glavno mesto. 26. dan marca je napočil kot izredno vroč dan, ozračje je bilo mirno in nebo čisto kot ribje oko. Bil je Veliki četrtek in ljudje se bili večinoma po cerkvah. Nič ni naznanjalo preteče nesreče. Sedem minut po štirih popoldne so začutili prvo tresenje. Močno je bilo toliko, da so jeli zvonovi v zvonikih zvoniti; trpelo je le 5 do 6 sekund. Precej potem je prišlo drugo tresenje, ki je trpelo 10 do 12 trenutkov: v tem se je neprestano gibala zemlja kot vreča voda v kotlu. Že so mislili, da je minila nevarnost, kar zaslišijo močno bobnenje izpod zemlje. Primerno je bilo grmenju, a bilo je močnejše ter je dalje trpelo, kakor trpi na vročem pasu grmenje o letnem času hudega vremena. Podzemeljskemu grmenju je precej sledil tretji potres, ki je trpel 3 ali 4 trenutke. Zemlja se je tresla navpik gori in doli, a ob jednom se je nekoliko dalje valovito zibala. Sunkni so se čutili od nasprotnih strani od severa proti jugu in od vzhoda proti zahodu.

Temu tresenju od spod navzgor in temu križajočemu se gibanju se ni moglo nič ubraniti. Mesto Karakas je bilo popolnoma porušeno. Tisoč prebivalcev (10 do 12 tisoč) je bilo h kratu pokopanih pod razvalinami cerkvá in hiš. Sprevod (procesija) se še ni bil začel; a ljudje so drli tako zelo v cerkve, da jih je bilo okolo 4000 pod utrtim

oboki pobitih. Cerkev sv. Trojice in cerkev Velike milosti (alta gracia) sta bili zelo 50 metrov visoki in njijini oboki so bili oprti na 4 do 5 metrov debele stebre, a potres jih je tako porušil, da so razvaline delale le komaj dva metra visok kup, tudi so bile tako razdrobljene, da skoro ni bilo sledu ni opori ni stebrom. Skoro popolnoma je izginila vojašnica el cuartel de san Carlos (stanišče sv. Karla), ki je stala na severni strani od cerkve svete Trojice ob cesti k mitnici de la Pastora. V njej je bil zbran cel polk pešcev z orožjem ter je ravno imel iti k sprevodu. Razen nekaterih mož so bili vsi pokopani pod razvalinami velikega poslopja.

Devet desetih lepega mesta Karakasa je bilo popolnoma podrtega. Katere hiše se niso podrle kot one ob ulici sv. Ivana (sán Juan) pri kapucinskem samostanu, razdrte in razpokane so bile tako močno, da niso smeli več v njih bivati. Nekoliko manj opustošen je bil južni in zahodni del mesta med velikim trgom in klanjcem Karasurliskim. Tu se je ohranila celó stolna cerkev z velikanskimi opornimi stebri.

Če so v mestu Karakasu našli 9 do 10 tisoč ubitih, med te še niso uvrstili onih nesrečnežev, ki so bili težko ranjeni ter so naslednje mesece poginili zaradi nedostatnega živeža in slabe postrežbe. Noč od Velikega četrтка do Velikega petka kazala je neizrekljivo tugo in nezgodo. Polegel se je bil gosti prah, ki se je kadil nad razvalinami ter ozračje zamračil kot gosta megla. Tresenje je bilo nehalo in noč je bila tako svetla in tiha kot kdaj poprej. Skoro polna luna je razsvetljevala okrožene kope Silske, a mirno nebo je bilo v stahovitem nasprotju z zemljo pokrito z razvalinami in človeškimi trupli. Matere so nosile ubite otroke v naročaji ter se varale z nádejo, da jih bodo znova oživile. Tugujoče rodbine so pohajale po mestu, da bi našle brata ali očeta ali prijatelja, zakaj neznana jim je bila njegova usoda in mislili so, da so ga v gneči izgubili. Gnetli so se po ulicah, katere so se poznale le po dolgih vrstah razvalin.

V Karakasu se je tega groznega dne 26. marca 1812. ponovila vsa nesreča, ki so jo o enakih dogodkih skusili Lizbonjani, Mesi-njani, Limljani in Riobambljani. Pod razvalinami pokopani ranjenci so klicali in tužno prosili pomoči; res so jih nad dve tisoč izkopali in oteli. Usmiljenje se pač nikdar ni kazalo tako ginljivo, rekli bi tako iznajdljivo kot pri teh ljudeh, ki so se napenjali, da bi rešili nesreč-nike, katere so slišali pod razvalinami vzdihovati in ječati. Ker niso

imeli nikakešnega orodja, s katerim bi bili sip prekopavali in odmetavali, delali so z rokami, da bile žive nesrečnike odkopali. Ranjenike in iz bolnice otete bolnike so prinašali k bregu male reke Guayari ter jih tu pokladali na tla, kjer jih je vsaj listnato drevje nekoliko branilo. Pod razvalinami so namreč bile pokopane postelje, platno za obezanje ran, ranocelsko orodje, zdravila in vse najmenitnejše potrebščine. Prve dni po potresu je pomanjkovalo vsega, celo najpotrebnejšega živeža. Tudi voda je v notranjem mestu skoro vsa pošla, kajti potres je bil deloma razdril napeljane pretoke, deloma pa je bil razrušil zemljo, da se je vsedla in studence zamašila. Po vodo so morali hoditi k reki Guayari, kjer pa niso imeli zajemal. Bogaboječnost in skrb, da bi se ne vnela kaka kužna bolezen, velevali sta, naj mrtvecem izkažejo zadnjo ljubezen. Ker pa ni bilo mogoče redoma pokopati toliko tisoč, deloma pod razvalinami zasutih trupel, ustanovili so se posebni odbori, ki so mrtvece sežigali. Napravljali so grmade med razvalinami ter jih zažigali. To so opravljali več dni zaporedoma.

Sredi občne tuge in žalosti je opravljalo ljudstvo verske obrede, s katerimi je upalo najprej potolažiti jezo božjo. Nekateri so hodili s slovesnimi sprevodi ter popevali kot pri pogrebih, nekateri so se pa popolnoma zmešane glave glasno spovedovali na ulicah. Prigodilo se je v tem mestu takrat to, kar se je bilo zgodilo v pokrajini Kvitski (Quito) po strahovitem potresu 4. februarja 1797.; mnogo zakonov se je sklenilo med osobami, ki so doslej skupaj živele brez cerkvenega blagoslova; otroci so sedaj dobili roditelje, ki jih doslej niso hoteli za svoje spoznati; blago povrniti so obečale osebe, ki jih kraje nikdo ni krivil; spravile in sprijateljile so se rodovine, ki so doslej živele v dolgem največjem sovraštvu med seboj. A če je čut o skupni nesreči nekaterim ublažil življenje in srce odklenil usmiljenju, imel je pri drugih ravno nasprotno nasledke: postali so trdosrčnejši in neusmiljenejši. Tako piše Aleksander Humboldt.

(Dalje prihodnjič.)

Prilogi k Preširnovemu životopisu.

Priobčuje Fr. Levec.

2.

Schätzbarster Freund!

Der Grund, warum ich Ihnen bis nun nicht geschrieben habe, liegt nicht so sehr in meiner Faulheit, die mir gewöhnlich zur Last gelegt zu werden pflegt, als darin, dass ich Ihnen nichts Interessantes und selbst von dem Uninteressanten nichts Erfreuliches zu melden hatte. Wir bleiben noch immer in dem Zustande, in welchem uns die Kolarische Muse gefunden hat. Die leeren Tafeln warten noch immer auf einen Griffel; ich meinerseits fürchte, dass uns nicht so ergehen würde, wie dem Babylonier Könige. Wenn wir gewogen und gezählt werden sollten, so dürften wir zu leicht befunden werden. Kasteliz hat die Erfahrung gemacht, dass ihm die ledendigen Bienen mehr eintragen als die literarische Zhebeliza; es ist ihm daher nicht zu verargen, dass er sich lieber mit dem Bienen- und Honighandel abgibt, als mit der Redaction der Zhebeliza. Zhóp, den die Fülle seines Wissens doch endlich genöthigt hätte, sich eines Theiles seiner Schätze zu entladen, ist uns leider, ehevor als die Stunde der Geburt erschienen, entrissen worden. Ich als das schwankendste Rohr in der Wüste der krainischen Literatur würde ein zweiter Johannes die Stimme erheben, und den Messias verkündigen; allein die Pharisäer und Schriftgelehrten lassen mich nicht zu Worte kommen, auch behagt mir die Wurzel- und Heuschreckenkost nicht. Mein neuestes Produkt: Kerft per Savizi, das beiläufig Ende März erschienen ist, bitte ich als eine metrische Aufgabe zu beurtheilen, mit deren Lösung der Zweck in Verbindung stand, mir die Gunst der Geistlichkeit zu erwerben. Der Uebersetzer des heiligen Augustinus wird hoffentlich über die Tendenz der wenigen Strophen kein Verdammungsurtheil fällen. Die geistlichen Herrn waren diessmal mit mir zufrieden und wollen mir auch meine vorigen Sünden vergeben; übrigens wäre es mir lieber, wenn sie meine Poesien kaufen als loben würden; für diessmal bin ich für meine Kosten bereits gedeckt, indem nahe an 200 Exemplare veräußert worden sind und ich nicht mehr als 600 habe auflegen lassen.

Um wenigstens einen Vorzug vor den übrigen krainischen Scribenten zu haben, habe ich alle Exemplare auf Velinpapier drucken lassen. Eins der mitgehenden Exemplare bitte ich dem Herrn Maha und die übrigen zwei nach Ihrem Gutdünken an allfällige Kranjzophilen abzugeben.

Die bis nun gesammelten Volkslieder sind zu unkorrekt, als dass man sie an's Tageslicht befördern könnte. Kasteliz hat mich aufgefordert mit ihm künftigen Herbst Krain zu bereisen und sie aus dem Munde des Volkes niederzuschreiben; ich glaube aber kaum, dass es geschehen wird. Murko hat sich durch die Herausgabe der Volkmerischen Lieder (Volkmerjove pefni in fabule) blamirt. Das Zeug ist sowohl in sprachlicher als auch in ästhetischer Rücksicht unverdaulich. Ein gewisser Zherovnik, der eine Vorrede zu einer schlechten Uebersetzung von sehr kindischen Erzählungen des Aegidias Jays geschrieben hat, verspricht uns steiermärkische Volkslieder zu ediren; wir wollen hoffen, dass er nicht in die Fusstapfen des Slomfhek- (Ahazel) treten werde. Sollte Ihnen die Zeit zulassen, uns was wenigens über den Aufschwung der čechischen Literatur mitzutheilen, so werden Sie uns recht sehr verpflichten. Wir leben in Betreff dessen, was bei unsern slavischen Brüdern geschieht, wie Ihnen H. Dr. Amerling näher auseinandersetzen wird, in gänzlicher Unwissenheit. Er hat uns einige Bögen vor einer vergleichenden slavischen Grammatik mitgebracht, die uns höchst willkommen sind; allein das Unternehmen kommt mir vor, als ein Anfang von einem Anfange. Die Dialekte, die der Herr Verfasser mit dem generischen Namen illyrisch benennt, sind zu wenig von einander geschieden und unterschieden. Der unsrige ist offenbar zu oberflächlich behandelt worden. Bei solchen Gelegenheiten wäre meines Erachtens immer ein Landekind zu Rathe zu ziehen. Die Vollendung des Jungmanischen Wörterbuches erwarten wir mit Ungeduld. Der Patriarch Kopitar hat die slavische Welt mit dem Glagolita Clotzianus beschenkt. Wir haben gehofft, er werde der vaterländischen Bibliothek ein Präsent mit einem Exemplare machen, da es doch nicht geschehen ist, so hat Kasteliz ein Exemplar bestellt. Er zürnt uns noch immer, oder um mich richtiger auszudrücken, er hat von uns sein gnädiges Antlitz abgewendet. Er meint, es sei nur in seinem Namen das Heil zu finden. Wir glauben zwar an ihn und seine Sendung, sind jedoch der Ansicht, dass es der Apostel mehrere gibt. Der rege Eifer, der bei den Čechen nach den Berichten des Herrn Professor Pressel, H. Maha, Dr. Amerling herrscht, erfüllt uns mit Freude und Hoffnung auf eine bessere Zukunft für die Slaven;

wir fürchten nur, dass nicht eher unsere Nazionalität zu Grunde geht. Mich freut es, dass sich die Notiz, die wir über Sie in der allgemeinen Zeitung gelesen haben, nicht bestätigt hat, ich habe ihr auch gleich anfangs keinen Glauben geschenkt. (Da pojde Č. na Rusko. Ured.)

Was für einen Fortgang hat ihre Opicula? Was macht der Letter-schmied Hanka? Hat Ihre Muse seitdem kein grösseres selbstständiges Werk zu Tage gefördert?

Ich trage mich gegenwärtig mit einer Erzählung in dem Style der Zerrissenen herum. Wenn über Jahr und Tag keine Zhebeliza erscheint, so dürfte ich eine Sammlung meiner pefme herausgegeben. Indem ich Sie bei Gelegenheit eine Empfehlung an Herrn Prof. Pressel und einen Gruss an Herrn Maha und seinen Reisegefährten auszurichten bitte, und Ihnen eine Empfehlung vom H. Kasteliz vermelde, verharre ich

Ihr aufrichtiger Freund

Dr. Franz Prefhérn m. p.

Laibach am 22. August 1836.

Seiner Wohlgeboren

dem Herrn Herrn Franz Ladislaus Čelakowsky

Prag.

Dostavek. Rekel sem zadnjič, da sta bila tu natisnena lista Preširnova najdena v Českem muzeji. Vsaj Kotljarevskij je tako pripovedoval. No, misleč, da se morebiti v tem slovečem zavodu še kaj več Preširnovih listov nahaja, pisal sem lansko leto slovenskemu rojaku gosp. J. R.—u v Prago, da naj pogleda, kako je s to stvarjo. G. R. mi je kmalu odgovoril, da ni našel ničesar.

Te dni mi je pa poslal ta obširni odgovor:

„Ko sem vzprejel lani Vaše pismo šel sem takoj v knjižnico Českga muzeja in povedal svojo željo gospodu Páteri. Dolgo je iskal in slednjič se vrnil rekoč, da ni mogel ničesa najti, da baš ne utegne, pa da bode o priliki vse pregledal. Nato sem pokazal g. Legu Vaše pismo in ono št. „Zvonovo“, v kateri Vi pišete o teh pismih. On je bil sevéda ves po konci in mi je obljubil poiskati ta pisma. No, čez teden dnij mi je povedal, da sta z g. Vrtatkom preobrnila vso knjižnico, pa brez uspeha. G. Vrtatko sploh ni mogel verjeti, da je Kotljarevskij ta pisma tukaj čital, kajti on, dejal je, da pozna vso knjižnico, a taci pisem ni še videl.

Tudi imajo navado, kakor sem se sam prepričal, da mora vsakdo vsako knjigo, katero čita v knjižnici, posebej sam zapisati v zapisnik in

uradnik potem zabeleži natanko, kdaj se je njemu vrnila knjiga zopet v roke. In poiskali so oni zapisnik in tu so bile zapisane vse knjige in vsi manuskripti, katere je čital in kdaj jih je čital Kotljarevskij, a Preširnovih pisem ni bilo zabeleženih v zapisniku. Če so torej ta pisma sploh bila v knjižnici, osvojil si jih je morebiti pokojni Kotljarevskij; zbiral je namreč s posebno strastjo rokopise slavnih mož ter jih baje že takrat imel blizu tisoč.“

„Če pa teh pisem v muzejalni knjižnici sploh nikdar bilo ni, kar se mi po mnenji g. Vrtatka zdi kaj verjetno, možno je, da jih je čital Kotljarevskij pri sinu pesnikovem, pri vseučiliščnem profesorji Čelakovskem. Naprosil sem g. Lega, da naj povpraša g. profesorja Čelakovskega. Ta je pa odgovoril blizu takole:

„V veliki omari, katera je stala že od nekdaj pod streho, bilo je med drugo šaro tudi mnogo starih knjig in korespondence mojega očeta. Ko grem jedenkrat iskat tja gori neke knjige, opazim, da je omara prazna. Premišljujem in povprašujem, kam bi bilo vse to prešlo in zvém po sosedih, da so delovci, ki so streho popravljali, hodili vsak večer vsi nabasani s starim papirjem k — sosednemu branjevcu! Brž ko ne so bila Preširnova pisma tudi med tem nesrečnim papirjem.“ —

„Die Slovenen.“

(Konec.)

Razen teh splošnih razmišljanj imamo pa o knjigi „Die Slovenen“ še nekaj posameznostij opaziti. Prvi oddelek uvoda „Die Wohnsitze der Slovenen“ zdi se nam jako nedostaten, ker ne opisuje natančno mej, med katerimi Slovenci stanujejo, kar bi se bilo po Kozlerji in Czörnigu vendar prav lahko storilo. Naše narodnostne meje točno opisati je zlasti dan danes tem važneje, ker se nasprotni pisatelji vsak dan trudijo, naše meje skržiti in nas na kolikor mogoče majhen prostor stisniti.

V drugem oddelku „Die Namen der Slovenen“ moralo bi se bilo razložiti tudi značenje imena Sloven in poudarjati, da povsodi, kjer so se Slovenci naselili, imenovali so svojo zemljo Slovenijo (Slavinia), tako v vlaški nižini, tako v Slavoniji in tako v dunajski kotlini. Iz

tega se vidi, da to ime ni novo, še le l. 1848. izumljeno, kakor se nam tolikrat očita. Najstarejša brezdvobena oblika „Sclaveni“ se ne nahaja še le pri Jordanu l. 552., nego že v Cezarji iz Nazijanca l. 525. (Jagić, Slav. Archiv I. 294). Da se je specijalno ime „Sloven“ razširilo tudi na druge slovanske narode in postalo splošno ime za vse slovan-sko pleme po uplivu ruskega letopisca Nestorja in po slovenskih litur-gičnih knjigah, to je tudi že Zeuss dokazal (Die Deutschen und ihre Nachbarstämme pg. 603 ff.).

V tretjem oddelku „Alter und Ursitze der Slovenen“ bilo bi dobro raztolmačiti tudi madjarsko poznavanje za Slovene, t. j. „Toth“. Ta izraz je isto kakor „Goth“ in Madjari (kakor njih predniki Huni) ime-novali so zato Slovene ž njim, ker so jih našli zmerom blizu Gotov naseljene. Zdi se nam tudi, da bi se bilo moralo v tem oddelku mar-sikaj o Šafarikovi hipotezi izpustiti. Sličnost imen baltiskih in jadranskih Venetov ne more nikakor dokazati njih sorodnosti, ako se ne pri-družijo jezikoslovni dokazi; drugače bi morali tudi egipčanski Mameluccos sorodni biti brazilskim XVI. stoletja in genskim l. 1526. Pri Venetih je pa treba še to pomišljati, da so baltiške Venete drugi, tujci, tako imenovali, a jadranski so si sami pridévali to ime.

V drugem poglavju „Einwanderung der Slovenen in die heutigen Wohnsitze“ pogrešamo letnico odhoda Langobardov iz Panonije v Ita-lijo, t. j. 569, ker ta je prevažna za določitev časa, kedaj so se Slo-venci začeli seliti v svojo denašnje domovino. — Šafarikovo mnenje, da so Slovenci tudi onstran Karpatov skupno stanovali s Hrvati in Srbi bode najbrž resnično. Ob tem pogorju pa so se razdelili tako, da so se Slovenci obrnili južno, a Srbohrvati severno okolo Karpatov. Zato se mora zavreči Šafarikovo mnenje, ki misli, da so tudi Slovenci prišli iz denašnje Galicije. — V ogersko nižino so se naselili Slovenci že pred Obri, kakor svedoči Prokop, ko pripoveda (Bellum Gothicum IV) o Lan-gobardu Ildisgu, ki je iskal pri Slovencih pomoči zoper svojega tekmeča. To isto sledi tudi iz Jordana, ki piše, da so Slovenci l. 552. že v oko-lici Vinkovcev stanovali. (Glej Matičin letopis 1880, str. 93 in 94).

Dalje pogrešamo v tem poglavju omembe, kako so Slovenci tudi v Italijo silili, kako daleč so se bili posamezno naselili celo čez Taljament, in kateri kraji v Frijulski nižini so bili še v srednjem veku slovenski. Tudi o slovenskih naselbinah v Tirolski se nič ne omenja, dasiravno sta Biedermann in Mitternitzer dosta o tem pisala. Kar se slovenskih naselbin v dolnji Avstriji tiče, ki so bile tako goste, da se je ta zemlja

časih tudi „Sclavinia“ imenovala, dajeta mnogo važnih pojasnil Czörnig (Ethnographie I.94—97) in Kämmer (Anfänge deutschen Lebens in Oester.). — „Pagus Chrouat“ je zavzemal porečje gorenje Glane do Št. Vida na Koroškem, a ne Pomurja med Ljubnim in Knittelfeldom, kakor je Felicetti prejasno dokazal (Beiträge zur steiermärk. Gesch. 1868). Iz tega krajevnega imena pa ne smemo sklepati, da je bila tam naselbina Hrvatov, kakor je to Šafarik mislil. — Središče Samove „zvezne države“ moralo je ležati ob Dunavu, kjer so Slovenci stanovali, in zato imenuje Anonymus Salisburgensis Sama Karantanca, t. j. Slovenca.

V pododdelku „Culturzustände der heidnischen Slovenen“ želeli bi, da bi se bila bolj natanko opisala važnejša mitologiška bitja, kakor so Vile, Sojenice, Škrat, Povodnji mož, Volkodlak i. t. d. — O „kresu“ praznovali so poganski Slovenci nekako krščenje, (kakor je že Ravnikar-Požencan dokazal) in zato imenujejo Slovenci sv. Janeza Krstitelja tudi „Kresnika“. — V tem oddelku bi se bilo moralo ne le o zadrugah, nego tudi o župah in njenih ustavah kaj izpregovoriti. Župani so imeli veliko oblast med Slovenci in mogočnejši so mnogokrat združili po več žup v jedno državico. Vsaka župa bila je za se nezavisna, tako da je vsa slovenska zemlja razpadala na same župe.

V poglavju „Christianisierung der Slovenen“ čuje se le malo o prizadevanji oglejskih patrijarhov za izpreobrnjenje Slovencev. Saj so vendar ti pokristijanili večino Slovencev in so v tem celo na Koroškem tekmovali s saligradskimi višjimi pastirji, tako da so bili nastali veliki prepiri, kaj spada pod saligradsko, kaj pod oglejsko nadškofijo. Te prepire je razsodil Karol Veliki l. 811. (a ne l. 810.) s tem, da je postavil Dravo za mejo med obema nadškofijama. — Poleg brižinskih spomenikov imelo bi se bilo omeniti tudi evangelje sv. Marka iz samostana sv. Ivana pri Devinu (sedaj v kapitelskem arhivu v Čedadu). To evangelje smatralo se je v IX. in X. stoletji kot autographon sv. Marka in spoštovalo se je torej kot velika svetinja. Iz daljnih krajev potovali so celo knezi in kralji k sv. Ivanu poklanjat se tej svetinji in napisavat (ali dajat napisavati) svoje ime na prazne krajevce Markovega evangelja. Med temi nahaja se veliko število prekrasnih slovenskih imen, ki bi nam še zdaj v marsičem prav dobro služila. Čudim se le, da se slovenski jezikoslovci še čisto nič niso zmenili za ta imena in da se ta prevažni jezikovni spomenik po naših slovstvenih zgodovinah nikjer nikoli ne omenja. To prevažno evangelje opisal je natančno in naznanil pripisana imena Bethmann v knjigi „Neues Archiv f. ältere deutsche Geschichte II. 113 ff.“.

Zgodovina velikomoravskega kraljestva, njegovi odnošaji in njega važnost za karantanske Slovence ne bode tako dolgo jasna, dokler si ne zabičimo, da središče te epohalne države ni ležalo v današnji Moravski, nego na izlivu Morave v Dunav in da je obsežalo po priliki vso takojmenovano „malo ogersko nižino“, z dunajsko kotlino in moravskim poljem. Na južno stran sezalo je torej najmenj do Bakonjske šume in severnega roba Blatnega jezera (časi pa izvestno celo do Drave), a na sever do podnožja Karpatov in k večjemu do južne današnje Moravske, nikakor pa čez vso to deželo, (primeri: Krones, Grundriss der oest. Gesch. I. pg. 168.). Iz Constantina Porphyrogeneta (de administr. imp. cp. 13, 40 in 42, editio Bonn. III. 81, 173, 177) sledi jasno, da je Velika Moravska ležala na desnem bregu Dunava in da je sezala do izliva Drave v Savo. S tem se ujemajo tudi Annales Fuldenses, kateri imenujejo l. 901. Panonijo „južni del moravske države“ (Pertz M. G. I. ad a. 901). Za ležo Velike Moravske je odločilna naredba nemških cesarjev, da vsa zemlja na južnovzhodni strani Golovca naj spada pod saligradsko nadškofijo, a na severovzhodni pod pasavsko. Znano je, da današnja Moravska ne leži na južnovzhodni strani Golovca in da se je samo saligradska nadškofija utikala v velikomoravske posle ter zahtevala, naj bode ta država v cerkvenem oziru od Saligrada zavisna. Glavno mesto Velike Moravske bilo je Devin (Dovina), danes Theben, v ogerskem okljuku med Moravo in Dunavom, blizu današnjega Požuna (to ime je napačno, madjarsko, ker mesto se je s početka zvalo „Bräčislavo's-Burg“ — Pressburg). Glej: Krones, Grundriss 164.

Ako velikomoravsko državo na ta način omejimo in pomislimo, da so v njej Slovenci stanovali, tedaj nam ne bode težko razumeti, zakaj sta ss. brata Ciril in Metod pisala panonsko-slovenski, a ne česko-moravski. Zato pa nam ni treba misliti, da so Slovenci stanovali tudi v današnji Moravski ali v gorenjem porečju Vage (med pravimi Slovaki). Izvestno pa je, da so bili južni Slovaki Slovenci in da so se še le pozneje nekoliko počeli. — Vse to vprašanje zdi se nam tako jasno, kakor beli dan in zato ne moremo umeti, zakaj g. Šuman imenuje Miklošičev nauk „hypothezo“ (na str. 57.), ko so vendar že celo Nemci (Dümmler, Büdinger) temu pritrdili.

V pododdelku „glagolitische und cyrilische Schrift“ želeli bi, da bi se poudarjalo, da so tudi pravi (karantanski) Slovenci zelo z glagolico in morda tudi s cirilico pisali, predno je bil Trubar udomačil latinico. To mnenje se od nekaterih strani sicer pobija, ali izvestno je,

da je bila glagolica med primorskimi Slovenci jako v rabi. Razen obilih pisanih dokazov za to imamo tudi v kamen udolbene spomenike, tako n. pr. glagoliški nadpis na zvoniku v Dornbergu. Na rojstni hiši pisalčevi (v Krnu nad Tolminom. Ured.) stalo je na kamen udolbeno glagolsko slovo *l* in ko sem svojega roditelja povprašal, kaj to pomeni, odgovoril mi je, da število 50, kar je po glagolski azbuki tudi res. Na gradu Gorenja Sevnica (Oberlichtenwald) nahaja se glagolki nadpis in v samostanu Olimje stoji v vseh važnejših jezikih napisano „Bog“, med temi tudi slovenski s cirilskimi črkami.

O četrtem poglavji: „Skizzierte Geschichte der von Slovenen bewohnten Länder“ izrekli smo že svojo splošno obsodbo. K temu pa bi se morala še marsikatera posameznost opomniti. Tako Kranjsko ni bilo še le po letu 976. ozko s Koroškim zvezano, nego že pod narodnimi vojvodami Koroškimi, ker Kranjsko bilo je takrat le denašnje Gorenjsko. Poleg Istre, t. j. pravega poluotoka med morjem in Slavnikovim pogorjem razlikovala se je še pokrajina Carsia, t. j. Kras s Pivko in bistriško dolinó. Ta je bila do l. 1374. goriška, potem je pripadla Avstriji. — Patrijarhi in goriški grofi si niso med seboj delili goriške grofije; katero jim je bil cesar Oton III. skupno daroval, nego patrijarhi so jo popolnoma prepustili goriškim grofom za njih odvetništvo oglejske cerkve. (To krivo mnenje je razširil Czörnig v svoji goriški zgodovini.) — Idrija je spadala le mimogredé (v XV. stoletji) pod goriške grofe in to le kot del Tolminskega. Idrija pa ni bila do l. 1783. s Tolminskim združena, nego že na Florijančičevi karti od l. 1744. prištevata se Kranjskemu. (Tudi to je Czörnigova napaka.) Tolminsko po l. 1508. ni več menjavalo svojih gospodarjev (izimši čas francoskih vojen), ker različni grofi tolminski so bili le avstrijski glavarji te deželice. Gradišče utrdili so bili Benečani na goriških tleh in zatorej je to natorno pripadlo Avstriji po l. 1500. Ali iz oblasti Benečanov osvojili so ga Avstrijci 19. septembra 1511. (in ne še le 1516. l.).

V petem poglavji „Sitten und Gebräuche der Slovenen“ opisuje prof. Hubad z večšim peresom značaj Slovencev, njih prednosti in napake, njih domače življenje in pripovedovanje ob zimskih večerih, njih nazore o natornih dogodkih in s temi združene ljudske vraže; potem običaje in navade ob različnih letnih dobah in praznikih ter domačih svečanostih. Pri tem je marsikaj upleteno o naših narodnih pripovedkah in pravljicah, toda vse to nikakor ne zadostuje za vredno oceno slovenskega tradicionalnega slovstva.

V šestem poglavju „Die slovenische Sprache und ihre Geschichte“ govori g. Šuman o svojstvih slovenskega jezika, potem o priljubljenosti in razširjenosti slovenščine ter slednjič o njenem uvedeni v šole, urade in javno življenje. V tem dobro sestavljenem oddelku pogrešamo samo ozir na historijski razvoj našega jezika, kako se je karantanska slovenščina ločila od panonske, kako se je potem izpreminjala od brižinskih spomenikov do Trubarja in od Trubarja do naših časov. Redki jezikovni spomini, časi le pojedina osobna ali krajevna imena, katera se nahajajo po zgodovinskih listinah raztresena, dajo nam za tako razpravo zelo važna pojasnila. V potrjenje tega naj sledijo tu samo nekateri vzgledi. Naš današnji *v* moral se je še X. stoletji glasiti kakor nemški *f* (ff), ker nahajamo v listinah (in tudi v Štivalskem evangelji) naš *v* z *f*-om namesten, n. pr. Sclaf mesto Slav. Neka vas pri štajerskem Belci (Wöls) imenovala se je l. 1160. Rudnich, l. 1316. pa že Rūdenek. Ime Roswein priča, da so Slovenci nekdanj izgovarjali *roz* mesto *raz*. L. 1342. pisali so še Cholnitz (sedaj Humac) in v srednjem veku še Kulska t. j. Kolsko (sedaj Kojško), kar priča, da se je takrat *ol* še čisto izgovarjal. L. 1467. bere se v listinah Luogar, torej se je takrat že staroslovenski nosnik *g* izgovarjal kot *uo*.

Najobširneje v Šumanovi knjigi je sedmo poglavje „Die slovenische Literatur“ (sp. dr. Fr. Simonič), ker obseza več nego četrtino vse knjige. Iz tega se že vidi, da je ta oddelek nekoliko preobilan, zlasti ako se pomišlja, da je ta sestavek Nemcem in sploh tujcem namenjen, katere ne more zanimati vsaka podrobnost, kakor nas domačine. Zato bi se bilo moralo mnogo mnogo navedenih pisateljev izpustiti, mestu tega pa naše važnejše literature natančneje opisati. To velja zlasti o Preširnu (in nekaterih novejših pisateljih), kateri bi bili lahko vsakemu narodu v ponos. Njega je zato treba mnogo dostojneje oceniti in poudarjati njegovo genijalnost, kakor tudi važnost za Slovence. Mislim, da bi bilo tudi na mestu kakor za vzgled podati katero nemških Preširnovih pesnij, da bi se vsak čitatelj, ki slovenski ne ume, lahko sam prepričal o pesniški sposobnosti in vrednosti našega prvega pesnika.

Pravi slovenski literaturi pridal je g. dr. Simonič tudi pregled književnosti kajkavskih Hrvatov. To je hudo razžalilo hrvatski „Vienac“, češ, da so tudi Kajkavci pravi Hrvatje, ker se od nekdanj tako imenujejo in ker so Hrvatje po raznih deželah različna narečja govorili in pisali. Iz tega pa tudi natorno sledi, da so i karantanski Slovenci Hrvatje, kar vsa današnja hrvatska mladež veruje. Ako je pa to res, tedaj bi se

tudi književnost „karantanskih“ Slovencev ne smela imenovati slovenska, nego hrvatska. To izvestno ne žali toliko Slovencev, ki se ne prepirajo za ime, kakor žali Hrvate, ako jim Kajkavce jemlješ. Zato mislim, da bi bilo najbolje kajkavsko literaturo izpuščati iz prave slovenske, kajti da-si so bili Kajkavci nekdanj Slovenci, imenujejo in smatrajo se zdaj vender Hrvate.

Osmo in zadnje (precej kratko) poglavje govori o gojitvi umetnostij in znanostij med Slovenci. V oddelku o glasbi in o slikarstvu morali bi se bili naši moderni umetniki malo bolje oceniti in njih obče priznana dela poudarjati. Več pa nego v umetnosti, storili so Slovenci v znanosti. In glede tega oddelka Šumanove knjige imamo opaziti, da bi se bile morale zasluge Slovencev za splošno znanost malo bolje opisati. Poleg Vege bilo je potrebno vsaj še o Popoviči, Kopitarji in Miklošiči natančneje govoriti, ker to so zares „dike“ našega naroda, ki so bolj razširile slovensko ime med omikanim svetom, kakor vsi drugi možje naše literature. Neizrečeno težko pa pogrešamo med imeni slovenskih učenjakov one, od katerih se navadno misli, da so bili Nemci, a vender so se porodili v sredini našega naroda in so torej pravi naši rojaki. Tu sem spada v prvi vrsti učenj zgodovinar jezuit Marko Hanzl (Hansiz, roj. 1683 v Žrnovnici, škocijanske fare v Junski dolini), ki je vsemu učenemu svetu poznan kot spisatelj „Germaniae sacrae“ in še mnogo drugih zgodovinskih sestavkov (Prim: Drobtnice za l. 1853. str. 133—139). — Tudi pogrešamo med profesorji graškega vseučilišča Slovenca Rojka (1744—1819, učenega cerkvenega zgodovinarja) in Gmeinerja (roj. v Studenci 1752, † 1824, profesorja kanoničnega prava in cerkvene zgodovine).

Toliko se nam je zdelo po vesti potrebno opomniti o knjigi „Die Slovenen“. Pisatelju teh vrstic bilo bi najljubše, ko bi bil mogel knjigo vseskozi le hvaliti, in ne omenjati tudi njenih nedostatkov. Ali ker to ni bilo mogoče, izrekel je odkrito svoje mnenje o njej.

S. Rutar.

Slovenske muzikalije.

Spisal Fr. Hlavka.

III.

„Slovanska Jeka“, moški in ženski četverospevi in zbori. Slavnemu gospodu dru. Janezu Bleiweisu, očetu slovenskega naroda, posvetil skladatelj Fran Gerbič. Op. 15. Tiskala Klein in Kovač. — Pod tem naslovom je znani slovenski pevec — umetnik in skladatelj izdal lansko poletje tri in štirideset strani obsežen zvezek napevov za moške in ženske glasove. Četverospevi so: „Pred slovesom“, besede Resmanove; „Ljubici pod oknom“, besede dr. Jos. Vošnjakove; „Najlepša rožica“, besede Kurnikove; „Ukazi“, besede Preširnov; „Želja Slovenca na tujem“, besede Urbasove; „Lahko noč“, besede Resmanove; „Pod prozorom“, spjeval Iv. Zahar; „Mila si mi“, spjeval I. Sundečič; „Na lipici zeleni“, besede Resmanove; četverospevi za ženske glasove: „Slavčku“, besede Janžkove; „Bčelar“, iz Razlagove pesmarice; „Na vysosti hvezdy svítí“, basen od Bol. Jablonského. Zbori: „Zdravljica“, besede Preširnov; „Zdravljica“, besede Tomanove; „Kolo“, spjeval Gj. Kovačević; „Zagrebu“, spjeval Avg. Šenoa; „Kdo mekkym je“, z kosmickych pisni od J. Nerudy; „Dijaška“, besede Volčičeve; „Slovanski brod“, besede skladateljeve. Kakor je videti, gradiva je g. skladatelj tu podal mnogo in svojim skladbam podložil ne samo slovenske besede, nego tudi hrvatske in česke. Posebe hvaliti Grbičevih skladb ni umestno, kajti ima dosti zaslug na slovenskem glasbenem polju. Vender nam je omenjati, da je bil Grbičev veliki zbor „Slovanski brod“ na koncertu meseca novembra m. l. v ljubljanski čitalnici sprejet izredno ugodno in z nenavadno pohvalo. — „Slovansko Jeko“ prodaja g. skladatelj sam.

IV.

„Čuti v napevih“. Uglasbil in neomahljivemu narodnjaku gospodu Ignaciju Gruntarju, c. kr. beležniku, posvetil Josip Kocijančič. V Ljubljani. Tiskala Klein in Kovač. 1881. — Poročati nam je o glasbenem delu slovenskega pevca, katerega je božja volja zgodaj, prezgodaj položila

v hladni grob. Kocijančič je slovenskemu svetu znan kot dober skladatelj. V zbirki „Čuti v napevih“ so pa zbrani njega najboljši proizvodi, tu so istinito izraženi skladatelja najrahljši čuti. V svojih izvirnih napevih ima Kocijančič nekaj posebnega, kar človeka takoj zanj pridobi. Omenjamo po priliki njegove „Popotne pesni“, ki je v tej zbirki zadnja natisnena. Kratki stavki in odločni, harmonizovanje povse originalno, živ duh in pogum, ki vejata iz tega napeva, to so prednosti te pesni, ki je že dolgo ljubljenska ljubljanskemu občinstvu. Posebe omenjati je tudi te zbirke predzadnje skladbe, nazvane „Oblačku“, ki spričuje, da je Kocijančič popuščal že diletantovstvo. Ta dva napeva se v zbirki posebno odlikujeta, a ostale napeve moramo pohvaliti tudi še za tega delj, ker se posamični glasovi razvijajo naravno ter so prav lahko zloženi. Res je, da Kocijančiča ne smemo ocenjevati niti z umetniškega niti s tega stališča, da so njegove pesni zložene v narodnem duhu. K. je bil samouk, muzika mu je delala sem in tja še težave, a v „Čutih v napevih“ vzpel se je više, nego preje kedaj v svojih pesnih, — vse jedno pa mu je bilo tedaj težko vrhu tega paziti še na to, da bi zlagal v narodnem duhu, česar niti komponisti naši, stoječi na višji stopinji glasbene izobrazenosti, o svojih kompozicijah, ki se le pridejo na svitlo, ne trdijo. In sploh je to tudi težko. Kakor je naš narod silno trpel v obče od potujčevanja, tako se je spremenil, potujčil v teku časa tudi našega naroda pravi značaj pevanja, katerega moreš danes najti deloma samo še pri najstarejših mamicah. To sem zato omenil, ker je neznani poročevalec o „Čutih v napevih“ v nekem tukajšnjem listu v jedni sapi tako modro trdil, da so K. spevi zloženi v narodnem duhu, a je vendar v njih našel sem in tja kako tujo misel in ker se je predrznil K. izišle napeve primerjati z nekimi še nenatisnjenimi ter na podlagi take nedovoljene primere Kocijančiču očitati, da je prepisaval. Razen navedenih dveh skladb obsežajo „Čuti v napevih“ še: „Slovo“, poluzbor, „Majnik“, zbor, „Spoved“, zbor, „Vabilo“, zbor, „Lahko noč“, poluzbor, in „Njega ni“, zbor. Besede so večinoma Stritarjeve. Vnanja oblika te zbirke je prav lepa, tisk jako razločen. „Čuti v napevih“ dobivajo se po 1 gld. v „Narodni Tiskarni“ v Ljubljani in je čisti dohodek odločen Jurčičevi ustanovi. Blagi namen, v kateri se bode porabil čisti dohodek in res lepe kompozicije, nekatere tudi velike vrednosti, to, nadejamo se, zadostuje, da bodo slovenski pevci in naše čitalnice brzo sezali po tej zbirki.

Slovenski glasnik.

Prof. Jos. Stritar pridružil se je kot **solastnik** izdajateljem „Ljubljanskega Zvona“, katerega bode odslej redno s svojimi spisi **podpiral**.

Slovensko slovestvo. Delo sv. Cirila i Metoda. V spomin 5. julija 1881. z ozirom na današnje razmere. Spisal Jaromir Volkov. Založil pisatelj. Tiskal Franc Huala v Trstu 1881, v 8^{ki}, 88 str. Ponatis iz „Edinosti“. Cena 45 kr. – Tako se imenuje jako lepo, popularno in s patrijotičnim ognjem pisana knjiga, katera razpravlja v štirih oddelkih: 1. slovansko delo sv. bratov do Cirilove smrti, 2. dobo do Metodove smrti, 3. usodo slovanskega dela naših blagovestnikov na cerkvenem in slovstvenem polji po Metodovi smrti, 4. zakaj in iz katerih vzrokov nam se je treba neprestano potezati za naš obredni jezik. Iz vsega srca želimo, da bi se ta lepa, potrebna in poučna knjiga med našim narodom jako razširila.

Jezičnik. Spisal J. Marn. XIX. leto. V Ljubljani. Natisnil in založil Rudolf Milic 1881., v vel. 8^{ki}, 62 str. Cena 60 kr. Prinaša nam letos prezanjmljive živitopise naslednjih slovenskih pesnikov in pisateljev: Jožefa Žemlje, Brnarda Tomšiča, Franca Malavašiča, dr. S. Klančnika, dr. Jožefa Rogača, Janeza Bonača, Matevža Lotriča, Leona Engelmana Nožarjevega in Franca Svetličiča. V Jezičniku je spet letos nabranega toliko novega književno-zgodovinskega gradiva, da ga bode vsak prijatelj našega slovstva z veseljem čital.

„Jurčiču v spomin“ imenuje se na posebnem listu natisnena in dve strani obsežajoča pesen Borisa Mirana, katero je pesnik podaril dunajski „Sloveniji“, da jo v prid Jurčičevi ustanovi prodaja po 10 kr. iztis. Založil in natisnil jo je A. Keis na Dunaji.

„Pedagogični letnik“ bodo v letu 1882. izdali gg. učitelji Fr. Jamšek, I. Lapajne, J. Ravnikar in B. Valenta. Knjiga kakih 200 str. obsežna obsežala bode v teoretičnem delu temeljite spise iz šolskega in učiteljskega življenja sploh, razprave o raznih važnih šolskih in učiteljskih vprašanjih, razmotravanja pedagogičnih in didaktičnih načel; a v praktičnem delu izborne članke o splošni in posebni metodiki in razprave o vseh predmetih sedanje ljudske šole. Pridejan mu bode tudi imenik slovenskih učiteljev in šol z dotičnimi plačami. Naročnino (1 gl. za izt.) prejema do 1. aprila 1882. leta g. Božidar Valenta, nadučitelj v Krškem, a spise namenjene „Pedagogičnemu letniku“ do 1. junija g. J. Lapajne, ravnatelj meščanske šole v Krškem.

Kratko poročilo o delovanji in stanji „podpiralne zaloge slovanskih vseučilišnikov v Gradci“ od leta 1872. do 1881. po zapiskih blagajnikovih in tajnikovih sestavil Jos. Lendovšek t. č. tajnik. V Gradci, 1881. Založil odbor. Tiskala tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci, v 8^{ki}, 15 str. Vrhu zgodovinskih

novic o početku in dosedanjem delovanju podpiralne zaloge pripoveduje nam knjižica, da ima sedanja založna glavica imovine 3300 gld. v vrednostnih papirjih in 48 gld. v gotovini. To je pač malo, in premožnejši izmed slovenskih rodoljubov bi lahko nekoliko več storili za uboge slovenske dijake v Gradci.

Društvo „Narodni Dom“ osnovalo se je te dni v Ljubljani. Namen mu je vsem narodnim društvom v Ljubljani, ki se pečajo z umetnostjo in znanstvom ali goje družbinsko zabavo, sezidati in vzdržavati lep dom ter na tak način pospeševati narodno omiko in zabavo. O priliki bomo o tej velevažni stvari kaj več izpregovorili.

V literarnem in zabavnem klubu ljubljanskem govorili so zadnje tedne: g. dr. J. Drč o zadušnji, g. Ivan Šubic o najnavadnejšem parasitu človeškem, g. I. Hribar o slovanski akademiji na vseučilišči Bolonjskem. G. Evgen Lah predaval je dvakrat o statistiki prebivalstva po Kranjskem (spis izide v „Ljublj. Zvonu“) in o Izraelitih po avstrijsko-ogerski državi.

Prof. Ivan Frank razstavil je te dni v Kolmanovi prodajalnici v Ljubljani portret malega dečka, sina g. Fr. X. Sovana ml. Slika, v vsakem oziru dovršeno delo, odlikuje se osobito pa točnem risanju in krasnem koloritu. — Rezbár g. Fr. Zajec, ki je pred kratkim dovršil lepo podobo sv. Vincencija Pavlanskega, namenjeno rakvi usmiljenih sester ljubljanskih pri sv. Krištofu, izdeluje zdaj iz kararskega marmorja doprsno podobo pokojnega škofa Legata, katero misli stolni kapitel tržaški nekdanjemu svojemu vladiki postaviti v stolni cerkvi sv. Justa v Trstu.

Dr. Jurij Dobrila, vladika tržaško-koperski, plemeniti rodoljub in požrtvovalni podornik slovanskega življa po tužni Istri, umrl je 13. januarja t. l. ob polusedmih zvečer v Trstu. Pokojnik, sin ubogih roditeljev, bil je porojen 16. aprila 1812. leta v Tinjanu v Istri. Početne in prve štiri latinske šole dovršil je v Pazinu, peto in šesto šolo v Karlovc, sedmo in osmo, kakor tudi bogoslovje v Gorici. V duhovnika je bil posvečen 11. sept. 1837. l. Bil je pozneje katehet na ženskih šolah, potem profesor in vodja v semenišči in naposled kanonik in župnik stolne cerkve sv. Justa v Trstu. Od leta 1857. do 1875. bil je škof poreško-puljski, od l. 1875. dalje tržaško-koperski. Njegova presrečna želja je bila povzdigniti in pomnožiti slovansko duhovščino po Istri in v ta namen podpiral je uboge, a nadepolne gimnazijalce ter nabiral in iz svojega premoženja množil doneske, da bi v Pazinu osnoval slovanskim dijakom semenišče. Prejšnja leta spisal je molitveno knjigo „Oče, budi tvoja volja!“, katera je hrvatskemu narodu v Istri zlata dušna hrana; ne pogrešaš je v nobeni hiši, in tudi ne na najmanjši ladiji hrvatski.

Prof. Viljem Urbas čital je ne davno v nemškem in avstrijskem planinskem društvu v Trstu razpravo o Čičariji in Čičih.

Prof. S. Rutar v Spletu dovršil je „Tolminsko zgodovino“, katera v kratkem izide na stroške znanega rodoljuba Tolminškega. Ker je g. pisatelj za svoje delo vrhu znanih in tiskanih virov porabil tudi mnogo do zdaj še nikjer objavljenih listin iz raznih arhivov primorskih, nadejati se nam je v vsakem oziru zanimljive knjige. — Že delj časa ima prof. Rutar v rokopisu zgotovljen tudi „Domovinski nauk o avstrijskem Primorju“. Ta knjiga je namenjena osobito učiteljsčema v Gorici in v Kopru.

Prof. Janez Jesenko v Trstu piše šolsko knjigo „Nauk o avstrijsko-ogerski državi“, katero menda bode še to leto izdala „Matica Slovenska“. Knjiga bode našim srednjim učiliščem kakor tudi slovenskemu slovstvu v obče gotovo dobro došla. Isti neumorni pisatelj ima za tisk pripravljen „Zemljepis za prvi razred srednjih šol“, katerega je dogovorno s šolskimi oblastvi osnoval po novem učnem načrtu.

„*Pobožni vzdih*“, maša za sopran, alt, tenor in bas, uglasbil Avgust Leban, 30. maja 1879. v Gorici umrla c. kr. učitelj. Tako bode naslov latinski maši, katera izide v Avgsburgu na Bavarskem, ako dobode odonjni založnik dovoljno število naročnikov. Maša le-ta, katero so glasbeni strokovnjaki pohvalili, imela bode tudi nemšk in lašk naslov in bode stala za naročnike s partituro in glasovi vred 1 gld. 20 kr. Pozneje se bode dobivala v bukvarnicah po 2 gld. Gospodje, ki se mislijo na to glasbeno delo naročiti, naj se z listnico kmalu oglasijo pri bratu skladateljevem, g. Janku Lebanu, učitelji v Lokvi (Corgnale), via Divača.

Učiteljski Tovariš izhaja po novem letu v nekoliko večji obliki. Ureduje ga zdaj spet njegov utemeljitelj, g. ravnatelj Andrej Praprotnik. Cena mu je za vse leto 3 gld. Toplo priporočamo ta prvi slovenski pedagogijski list, v katerem letos prof. Marn opisuje književne zasluge pokojnega dra. J. Bleiweisa. O tej priliki opozarjamo svoje čitatelje na „Vrtec“, časopis s podobami za slovensko mladino. Ta v vsakem oziru izvrstni list izhaja po jeden pot na mesec ter stane po 2 gld. 60 kr. za vse leto.

Jurčičevi zbrani spisi začeli so se te dni tiskati v „Narodni Tiskarni“.

Odbor za *Jurčičev spomenik* razglša danes v našem listu račun o nabranih novcih in stroških, kolikor jih je imel za spomenik. Novcev je bilo nabranih 1840 gld. 92 kr.; stroškov je imel odbor 814 gld. 12 kr. S prebitkom znašajočim 1026 gld. 80 kr. založili se bodo Jurčičevi zbrani spisi.

Slika dr. J. vit. Bleiweisa-Trsteniškega po portretu prof. Franketa v Kranji, v oljnato-barvenem tisku izdelano v Parizu, dal bode na svitlo meseca marca trgovec Peregrin Kajzel v Ljubljani. Podoba, 63 cm široka in 79 cm visoka, stala bode brez okvirja 4 gld. Ker se bode izdelalo samo gotovo število slik, prošeni so rodoljubi, da bi se že zdaj naročili nánjo pri g. Kajzlu.

„*Cretje z vrtov sv. Frančiška*“ imenuje se list, katerega v mesečnih, po dve poli v veliki osmerki obsežnih zvezkih letos že tretje leto daje na svitlo P. Evstahij Ozimek, frančiškan na Kostanjevici blizu Gorice. Celoletna naročnina mu je — po 70 kr.! Ne omenjamo tega mesečnika, da bi ga priporočali, kajti ni mu treba nobenega priporočila, ker ima, kakor čujemo, že nad 5000 naročnikov! A omenjamo ga za tega delj, da bi slovenske jezikoslovce opozorili na „opazke, literarne, jezikoslovne in druge“, katere na zavitku tega časopisa objavlja prof. otec Stanislav Škrabec in katere so pisane tako korenito, da se jih je celo Jagičev „Arhiv“ že nekaterekrat spominal. Posebnega pohvala vredne zdé se nam razprave o naglaševanju veevnega naklona v naši slovenščini, o besedah z dvema poudarjenima zlogoma, o hijatu v naši poeziji, o naglasnih in drugih diakritičnih znamenjih v znanstveni pisavi naše slovenščine, o jambih in trohejih v naši poeziji, o svojilnih zaimkih in še o nekaterih drugih manjših gramatikalnih in etimoloških stvareh.

Iz Zagreba se nam piše 18. januarja: Hrvatska književnost lepo napreduje; zdaj izhajajo štirje leposlovni listi in sicer: „Vienac“, — „Hrvatska Vila“, — „Slovinac“, in „Hrvatski zabavnik“. — „Vienac“ je najimenitnejši list, ker so se zdaj v njem zopet oglasili: otec hrvatske metrike Ivan Trnski in najboljši stilist Josip Miskatović. — Trnski izdaje zdaj tudi zbrane svoje spise, katere vsem Slovencem, hrvatskega jezika zmožnim, toplo priporočamo. Prva knjiga izšla je te dni ter velja 80 kr. Vseh knjig bode baje deset. — Fr. Š. Kuhač izdal je zadnja dva zvezka četrte knjige jugoslovanskih narodnih popevk. Gospod Kuhač izdal bode še peto knjigo monumentalne te zbirke, za katero je skoro vse svoje premoženje potrošil. Koliko naročnikov ima njegova zbirka v Slovincih?! — Slavische Volkslieder aus dem Süden. Gesam-melt von Fr. Š. Kuhač. Uebersetzt von Georg Graf Jellačić. Cena 60 kr. To knjižico moramo vsem onim prav toplo priporočati, ki niso hrvatskega jezika zmožni, kajti prevod je izvrsten; jezik je jako lep in verzi dovršeni. — Jelkin bosiljak, izvirna pripoviest Jenia Sisolskoga. Cena 80 kr. — Na do-borskijem razvalinam, pripoviest M. Vodopića. Ponatis iz „Slovinca“. Cena 1 gld. — Prvo uzdarje rodu: Pjesme Miloljuba Zagorskoga (I. Čebular). Cena 40 kr. Pesni svedočijo o gospoda zlagatelja lepem talentu, ali — jako mlad je še! — Občina Družbovac i njezini usrećitelji ili primjeri, kako se može ukresati, uzgojiti, nēvrstiti i razširiti svijest narodu i živo pregnuće za napredkom, ako se hrani vidljivimi djeli iskrenih rodoljuba. Napisao I. Stepanek. Nagradila je to delo „Matica Hrvatska“. Cena 70 kr. Jednako delo je tudi nam Slovencem krvava potreba; naj bi se slovensko društvo za Štirsko zatō pobrinilo! — Gjuro Deželić spisal je „Obučevnik za dobro-voljne vatrogasce“. Cena 2 for. —

Znanstveni književnosti v Hrvatih je središče jugoslovanska akademija. V seji matematično-prirodoslovnega odseka v 4. dan t. m. čital je pravi član vseuč. prof. dr. Karlo Zahradnik „o krivuljah te vlastitosti, da je udaljenost koje god tangente njezine od neke čvrste točke stanovitom funk-cijom njezinoga smjera“, a vseuč. prof. dr. G. Janeček kot gost „o opre-dieljivanju atomne težine iz specifične topline“. — Pravi član vseuč. prof. dr. Gj. Pilar izročil je odseku dve razpravi in sicer dr. M. Kišpatičevo o „Trahitih Fruške gore“ in M. Sekulićevo „O ledenoj dobi sjeverne po-lutke“. — V seji zgodovinsko-jezikoslovnega odseka v 18. dan t. m. čital je vseuč. prof. dr. F. Maixner kot gost razpravo: „Izvori razgovorom pastir-skim u Kataŋčićevih fructus auctumnales“, a izročila se je odseku razprava dop. člana prof. L. Zoreta: „Gradja za ocjenu Gundulićeve Arijadne“. — Vse te razprave se bodo tiskale v „Radu“. — Kroatische Revue. Herausgegeben von Dr. Ivan Bojničić. Zakaj se ne imenuje časnik „Südslavishe Revue“, nam ni znano. Članek „Der slovenische Lyriker X. und seine Vorgänger“ pisal bi se bil lahko bolje in temeljiteje.

M. M.

France Preširen. Napisao dr. Fr. Celestin. S Preširnovom slikom. Pre-štampano iz „Vienca“ god. 1881. U Zagrebu. Nakladom piščevom. Tisak Dioničke Tiskare 1882, v 8ki, 75 str. Knjižica obseza najprej natančen, po vseh dosedanjih virih vestno sestavljen životopis Preširnov, a potem pregled in oceno vseh po-sameznih pesnij njegovih. Prvi del nas je od konca do kraja jako zanimal, v

drugem delu se nam pa zdi, da je g. pisatelj po znani učenjaški navadi nekoliko predalec zašel v minuciozne podrobnosti, za katere bodo g. pisatelju sicer hvalježni književni zgodovinarji, a ne veliko občinstvo v obče, kateremu je naposled vender le knjiga namenjena. Sploh pa smo veseli knjige, ki Hrvatse korenito seznanja s prvim pesnikom našim, a priporočamo jo tudi Slovincem, osobito onim, ki se še le učé hrvatskega jezika, kajti igraje bodo čitali hrvatski pisano knjigo, razpravljajočo znano jim gradivo. Cena knjige je po 50 kr. in prodaja jo g. pisatelj v Zagrebu.

„Slovinač“, ilustrovani leposlovni list, ki po trikrat na mesec izhaja v Dubrovniku, prinaša v svoji 24. št. 1. l. obširnejši nekrolog o pokojnem dr. Jan. vit. Bleiweisu Trsteniškem. „Slovinač“ objavlja izvrstne članke beletristične in znanstvene vsebine, tiskan je z latinico in cirilico ter stane vse leto 5 gld.

Poviest Bosne do propasti kraljevstva. Napisao ju po prvih virih V. Klaić. U Zagrebu. Troškom piščevim, a tiskom Dioničke Tiskare 1882. 8°, 352 str. Ciena 2 for. — Učeni pisatelj, profesor hrvatske zgodovine na vseučilišči zagrebskem, pripoveduje nam v tej knjigi z mirno, objektivno besedo, vedno opiraje se na prve zgodovinske vire, politično povest tužne Bosne od najstarejše dobe do propasti bosanskega kraljevstva l. 1463. Toplo jo priporočamo vsem, ki se hoté poučiti o Bosni, kakeršna je bila pred turškim osvojenjem. Knjigo prodaja „Dionička Tiskara“ v Zagrebu in g. pisatelj sam (Nikolićeva ulica br. 14).

Beiträge zur Literatur der kroatischen Volkspoesie. Von S. Singer. Agram. Verlag von L. Hartman 1881. 8°. 111. Takšen je naslov te dni mej ljudi dane in bivšemu zagrebskemu profesorju dr. I. I. Hančlu posvečene knjižice. Ti prilogi tiskani so bili v podlistku „Agramer Zeitung“; g. pisatelj pak tega na knjigi ni označil, kar se mi jako čudno zdi. Snov, po g. Singerji razpravljana je za političnih novin podlistek jako primerna in zanimljiva, a ponatisa ni vredna. G. Singer sicer meni, „dass er über diesen Zweig der literarischen Geschichte eine Leistung geschaffen, welche als eine neue Etappe in der spärlichen Literatur über diesen Gegenstand betrachtet zu werden verdient“, a meni se to ne vidi.

V predgovoru ponavlja g. pisatelj staro, a pravično tožbo, da imajo tujci o Slovanih čudne, časih strašno bedaste nazore. Naši pradedje priborili so si naslov „antemuralis christianitatis“; oni preivali so za vso Evropo svojo krv, ko so drugi evropski narodi mirno napredovali. Da se je v oni dobi večnega boja mogla v Dalmaciji poroditi književnost, to je res fenomen; a da se ta književnost tako v zvezde kuje, kakor so to delali stari Ilirci, to je nespametno. Povsem neumevno nam je torej, kako more g. Singer te fraze ponavljati. Prof. Pavić, katerega g. Singer, kakor je iz „Beiträgov“ razvidno, visoko čisla, izrekel je že čisto svoje jedno pravo mnenje o tej stvari.

Prva polovica g. Singerjeve knjižice (1—65) izpisana je iz Jagićeve razprave „Gradja za slovinsku narodnu poeziju“ (Rad XXXVII), česar pa nikder povedano ni. Jako čudno pa je, kako ima potem g. Singer pogum o mozi, kakeršen je Jagić, na 46. str. v opomnji tako nesramno govoriti. — V drugi polovici teh „Beiträgov“ (65—111) govori g. Singer o nemških, italijanskih, francoskih, angleških, slovanskih in madjarskih prelagateljih srbskih ali hrvatskih narodnih pesnij. — Tudi ta oddelek nima nobene absolutne vrednosti. Gospod Singer mnogo pripoveduje, a ničesar ne pové. O vsakem prelagatelju nam vestno poroča,

kdaj se je rodil, kdaj se je oženil in koliko otrok je imel, samo o vrednosti njihovih prevodov nič ne vé. — Pag. 80. golči g. Singer, da je Miklošič pisal v „Oesterreichische Revue“ o hrvatskem narodnem pesništvu; to ni istina, Miklošič pisal je o srbskem narodnem pesništvu, a ne o hrvatskem. Sploh se pa ta gospod povsod zadeva ob ime „Srb“ ali „Slovenec“. Čemu to? Na isti strani čitam ta nezmisel: Ein... deutscher Dichter, kein geringerer als Anastasius Grün, hat ein... reiches Interesse für die Volkspoesie der Kroaten in den Bergländern Oesterreichs an den Tag gelegt. Grün publicirte eine hübsche Anzahl kroatischer Volkslieder in Uebersetzung.“ In potem govorite o slovensko-hrvatski vzajemnosti!

M. Malovrh.

V *Norem Sadu* predstavljala se je v 26. dan decembra meseca nova tragedija v petih dejanjih od Mite Popoviča „Car Jovan“, a 27. dan istega meseca nova vesela igra v treh dejanjih od I. S. Popoviča „Pokondi pena tikva“.

„*Accademia Adamo Mickiewicz di storia e letteratura polacca e slava*“ imenuje se društvo, katero so dijaki vseučilišča Bolonjskega po inicijativi profesorja Domenika Santagate ustanovili maja meseca 1879. l. Namen temu društvu je ustanoviti slovansko knjižnico ter prirejevati vsako nedeljo članom sestanke, v katerih se imajo vršiti predavanja o slovanskih razmerah, razen tega pa prirediti vsako leto javno predavanje o slovanstvu za širše občinstvo.

Društvo šteje jako mnogo članov med vseučiliščno mladino ter je zanimanje zanje tudi pri ostalem izobraženem občinstvu italijanskem veliko, kar dokazuje okoliščina, da je prostorna dvorana, v kateri se prirejajo letna javna predavanja, vedno do zadnjega prostora polna.

Prvi znamenitejši čin občnega zbora akademije pa je bil, da je poslal ministerstvu za prosveto v Rim prošnjo, naj se na Bolonjskem vseučilišču ustanovi stolica za slovansko zgodovino in literaturo. In res smo čitali baš te dni po novinah, da se je ondu osnovala stolica hrvatskemu (?) jeziku.

Tako so se torej tudi Italijani, kateri so doslej o slovanstvu vedeli le jako malo ter so ga kot kulturno-nenapreden element prezirali, začeli zanimati za nas, prišedši do spoznanja, da Slovanom pripada znamenita kulturna misija, katero so čedalje bolj začeli izvrševati.

Sbornik Slovansky. Da bi se med českim narodom razširilo poznanje slovanskih razmer, sklenilo je literarno društvo „Slavija“ v Pragi skrbeti za to, da izide vsako leto obširnejša knjiga, v kateri naj bi bili tiskani članki narodopisni, kulturno- in literarno-zgodovinski ter spisi tikajoči se družbenega življenja pri posameznih narodih slovanskih. Prvi obširni zvezek, ki je pod gornjim naslovom izšel pod uredništvom Edvarda Jelinka, leži pred nami in priznati moramo, da obseza mnogo zanimljivega, ne le za spoznavanje slovanskih razmer, temveč tudi za slovansko vednost znamenitega gradiva.

Le sem spada prvi članek „hroby a mohyly předhistorické v Polsce, na Litvě a Rusi“, v katerem učeni pisatelj A. H. Kirkor, profesor krakovskega vseučilišča in neutrudljivi preiskovalec starih grobov in gomil po Poljskem, Litvi in Rusiji, opisuje svoja preiskovanja v teh deželah in objavlja mnogo za slovansko arheologijo znamenitega gradiva.

Drugi članek „Dvoboj Marka Miljanova s Pekom Pavlovičem“ od Jos. Holečka je krasna v obliki pripovedke predočena nam slika o črnogorskem

junaštvu in veliki ljubezni, katera veže posamezne junake, in zaradi katere je nepremagljiva kneževina podobna zložni rodbini.

V tretjem članku „poljske gospe in gospodične“ govori pisatelj Edvard Jelínek o onih plemenitih lastnostih poljskega ženstva, katere so mu pridobile spoštovanje in občudovanje vsega izobraženega sveta ter oboževanje vsacega pravega rodoljuba poljskega: o nežnosti, plemenitosti duha in mišljenja, odločnosti in neusahljivem rodoljubju. Ob enem nam predločuje življenje in delovanje nekaterih znamenitejših in slavnějšíh zastopnic poljskega krasnega spola.

Izmed ostalih člankov omenjamo temeljite spise Josipa Koublega „literarno gibanje na Hrvatskem leta 1880.“, Mih. Hórnika „o poslednjem petiletju pri lužiških Srbih“, J. K. Stanka „V carski javni knjižnici v Petrogradu“ in razpravo „Istra in isterski Hrvatje“, ki je bila izvirno natisnena v hrvatskem dijaškem almanahu „Velebit“, katerega je pa pisatelj — sedaj profesor v nekem isterskem mestu — predno se je prestavil v česki jezik, izdatno pomnožil in odstranil iz njega nedostatke, ki so se prvi izdavi po pravici očitali.

Razen teh večjih člankov podaja nam pa „Slovansky Sbornik“ še celo vrsto manjših spisov o vseh znamenitejših kulturnih pojavih med Slovani ter nas seznanja tudi s tem, kako so se neslovanski narodi začeli zanimati za slovanstvo in njegov vedno rastoči napredek, tako da smelo rečemo, da je urednik g. E. Jelínek jako spretno rešil nalogo, ki jo je prejel od društva „Slavije“, ter českomu narodu v resnici podal knjigo, ki ga temeljito more poučevati o vseh razmerah sorodnih mu narodov slovanskih ter o vseh znamenitejših novejših dogodkih med njimi. Prvemu zvezku „Slovanskega Sbornika“ pa želimo še mnogo naslednikov.

I. H.

„Lužica“. Měsačník za zabavu a poučenie. Zhromadny organ serbskich towarstwow. Tako se zove list, ki je pričel izhajati začetkom tega leta v Budišinu pod uredništvom dr. phil. Ernesta Muke. List našteva v „předslowu“ mnogo znanih pisateljev, ki so obljubili svoje sodelovanje. Prvi list prinaša mnogo jako zanimljivega berila, več sestavkov od znanega političnega in literarnega voditelja lužičkih Srbov, M. Hórnika.

M. B.

„Niva“, prvi ilustrovani ruski list, ki na leto prinaša do 2000 slik ter šteje med svojimi sodelavci prve ruske pesnike in pisatelje, imela je lansko leto 60.000 naročnikov. „Niva“, ima vsak mesec modno prilogo s 500 in več modnimi načrti ter svojim naročnikom daje vsako leto za nagrado lepo izvirno rusko sliko, delo kakega imenitnega ruskega slikarja. Za to leto odbrana je slika „Dragi gost“ od prof. J. Jakobija. „Niva“ stane po 8 rubljev na leto in naročnina se pošilja v Peterburg (bolšaja morskaja ulica d. br. 9.).

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih, ter stane: za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld., za dijake po 4 gld. na leto.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levec.

Uredništvo: v Novih ulicah 5. — Upravništvo: na Marije Terezije cesti.

Tiska „Národna Tiskarna“ v Ljubljani.

R a č u n

o dohodkih in stroških za Jurčičev spomenik.

A. Stroški.

1. Taksa, da se spomenik sme postaviti	15	gld.	—	kr.
2. Kamen na grobu in njega postavljanje	460	"	—	"
3. Zlate črke na spomeniku	10	"	95	"
4. Železna ograja okolo groba in nje postavljanje	269	"	05	"
5. Streha nad spomenikom	6	"	40	"
6. Dve svetilnici	14	"	—	"
7. Cvetice na grobu in lepšanje groba	30	"	82	"
8. Tiskovine	3	"	20	"
9. Poština	4	"	70	"
Skupaj	814	gld.	12	kr.

B. Dohodki.

Nabranega je bilo a) v gotovini	1820	gld.	92	kr.
b) v dolžnih pismih	20	"	—	"
Skupaj	1840	gld.	92	kr.
Ako se tedaj stroški	814	"	12	"
odštejejo, kaže se prebitka	1026	gld.	80	"
od katerega je pri obrtniškem društvu v Ljubljani na knjižico št. 320, B naloženih 980 gld. — kr.				
v blagajnici je a) gotovine	25	"	80	"
b) jedna srečka				
ljublanskega posojila	20	"	—	"
Vsega skupaj	1026	gld.	80	kr.

V Ljubljani 31. decembra 1881.

Za odbor:

Dr. V. Zarnik,
predsednik.

Dr. Jos. Starč,
blagajnik.

Št. 2.

INSERATI

1882.

„LJUBLJANSKEGA ZVONA“.

Vsak inserat četrt strani obsežen stane vselej po 3 gld., če se tiska jedenkrat, po 2 gld. 50 kr., če se tiska dvakrat in po 2 gld., če se tiska trikrat. Pri daljših inseratih, osobito ako se tiskajo večkrat, dajo se znatni odstotki. Inserate vzprejema „Ljubljanskega Zvona“ upravnništvo v Ljubljani, na Marije Terezije cesti 5.

J. GIONTINI,

knjigarna, trgovina z umetnostnimi izdelki in muzikalijami, kakor tudi s papirjem in pisalnim orodjem v Ljubljani, Mestni trg, št. 24

prporoča se za oskrbovanje vseh v to stroko spadajočih stvari, katere se vsakokrat hitro in jako ceno oskrbujejo. Velika zaloga slovenskih molitvenih bukvic in slovenskih ljudskih pisov. (12—2)

Vsake vrste hišno opravo

najpriprostejšo in najelegantnejšo,

vse oprave za stanovanja, hotele, toplice itd.

dekoracije vsake vrste

in sploh vsa dela, ki spadajo v to stroko, preskrbuje dobro narejeno prav v ceno (11—1)

Fr. Doberlet,

tapezirar in trgovec s hišno opravo v Ljubljani, Frančiškanske ulice št. 14.

„SLOVINAC“

ilustrovani časopis stupa u V. godinu. Njemu je smjer na književnom polju pomiriti i združiti Hrvate i Srbe koji su se na svoju štetu zavadili i razdijelili; zato smo tvrdo uvjereni da će V. G. naš podhvat odobriti i našim predbrojnikom se brojiti. U tu svrhu evo Vam bilježimo naš ovogodišnji rad:

Nadajući se višem broju čitalaca, evo ćemo učestiti sa Slovincem, koji će odsle izlaziti triput na mjesec, naime na 1, 11 i 21 svakog mjeseca, a za taj veći naš trošak nećemo mijenjati cijene. Mi ćemo i odsle kako dosle ugagjati štovanom čitalačkom svijetu biranim sastavcima i krasit list slikama. Ove godine iznosićemo uz ostale slike likove glasovitih Dubrovčana sa njihovim vjekopisima; zatim ćemo donositi dobrih stvari iz Dubrovačke srednje knjige koje su još nepoznate; učeni g. Matija Ban i ove godine će nam poslat jednu svoju tragediju koja još nije štampana; zgodnih pripovijesti imamo izvornih i prevedenih od vješte ruke, rasprava o starinama iz naših zemalja a napokon i prijevoda učenih članaka. U jednu riječ svega po izbor i izobilja, samo da je i čitalaca t. j. pretplatnika koji će podupirati ovo naše poduzeće namijenjeno napretku i časti knjige našega dvoimenog naroda.

Cijena je Slovincu na godinu 5 for. po svoj carevini.

Preko granice u zlatu: svuda po Eropi 15 franaka; po ostalijem stranama svijeta 20 franaka.

Uredništvo „Slovina“

u Dubrovniku (Ragusa in Dalmatien).

Deset elegantno vezanih
eksemplarov lanskega

„Ljubljanskega Zvona“

ima po 5 gl. 50 kr.
franko na prodaji

Upravništvo

„Ljubljanskega Zvona“
v Ljubljani.

Pozvání ku předplacení
na jediný velký illustrovaný týdeník

SVETOZOR

na rok 1882

v nové úpravě a ve formátu rozšířeném
na pekném bílém papíře.

Za prémii vybrán Hynaisův obraz
„M i r“

jeden z nejkrásnějších obrazů zdobících
schodiště ku královské loži v národním
divadle v Praze.

Předplatné poštou:

celoročně 9 zl. 50 kr., půlletně 4 zl. 75 kr.,
čtvrtletně 2 zl. 38 kr.

„Světlozor“ s „Bazarem“ poštou:
celoročně 14 zl. 50 kr., půlletně 7 zl. 25 kr.,
čtvrtletně 3 zl. 63 kr.

Předplatné na samotnou modr. přílohu

„BAZAR“

poštou: celoročně 5 zl., půlletně 2 zl.
50 kr., čtvrtletně 1 zl. 25 kr.

K čtenému — přímému — abonování
uctivě zve

(3—2) Administrace „SVETOZORA“

Praha, Jindřišská ulice, č. 901—II.

Gostilna pri „Ogrski Kroni“

v Zagrebu.

(Hôtel zur ungarischen Krone.)

Podpisani naznanjam sl. občinstvu, po-
sebno potnikom iz slovenskih pokra-
jin, ki hodijo v Zagreb, da sem dné 1. no-
vembra m. l. zopet prevzel

gostilno pri „Ogrski Kroni“

v Zagrebu, sredi mesta, v illici,
blizu Jelačićevega trga.

Naj se vsakteri potruži k meni priti,
ki želi biti dobro postrežen; pripravljena
je zmerom najboljša pičica in izvrstna ku-
hinja, a še posebno priporočam potujočemu
občinstvu svažna in v ceno prenočišča.
v obče pa obetam, da bodem vedno skrbel
z vso močjo za to, da bodo moji gosti za-
dovoljni s postrežbo, kakor tudi z nizkimi
cenami.

Pri vsakem dohodu železniškega vlaka
stoji na kolodvoru moj omnibus.

Janez Kregar,
gostilničar.

(12—2)

Umetne zobe in
zobovja

postavlja po najnovejšem
amerikanskem zistemu v
zlatu, vulkanitu ali celoloidu
brez bolečin. Plombira z zla-
tom itd.

Zobne operacije izvršuje po-
polnem brez bolečin

s prijetnim mamilom

zobni zdravnik

A. Paichel

v Ljubljani,

poleg Hradskega železnega
mostu v I. nadstropji.

(12—2)

Zlatar

Ferd. Simonetti

v Ljubljani

na mestnem trgu št. 6,
čigar firma, najstarejša te
vrste v Ljubljani, obstoji
tukaj že od 1832. leta, pri-
poroča svojo bogato zalogo
srebernine in zlatnine ka-
kor tudi vseh drugih v
njegov obrt spadajočih rečij.
Kupuje tudi staro zlat-
nino in srebernino, ali jo
zamenjuje z novo.

Naročila z dežele izvr-
šujejo se brzo, natanko in
po ceni.

(4-1)

B. Schitnik in Kunst

v Ljubljani, Judovske ulice št. 4.

Bogata zaloga **obuval** vsako-
vrstne lastne fabrikacije iz razno-
vrstnega usnja, po naj novejših
modnih žurnalnih izdelanega, pri-
poročata po najnižjih cenah

B. Schitnik in Kunst
v Ljubljani.

Izdelana obuvala si lahko
vsak pogleda in izbere iz naše za-
loge.

Popravila vsake vrste izvršu-
jejo se natanko in hitro po naro-
čilu in se zaračunajo po najnižjih
cenah.

Naročila **po pošti** se hitro,
solidno in točno izvršujejo, ako se
nam pošlje uzorno obuvalo.

Mere se za poznejša naročila
skrbno spravljajo in cenilniki
franko razpošiljajo.

(12-2)

Peregrin Kajzel

trgovina s steklom v Ljubljani,
na Starem trgu št. 30,

priporoča bogato in različno zalogo
steklenic, kozarcev, porcelana, bele
prstene robe, rujave žgane kuhinjske
posode iz Znojma, zrcala iz tovarne
grofa Kinskega, z oljem tiskane po-
dobe, pozlačene okvire izdelane na
mero od 9 kr. do 51 kr. meter,
cerkvene svečnike, šipe českega in
belgiškega izdelka, katere se tudi
udelavajo v okna starih in novih
poslopij, za cerkve v gotičnem slogu
z barvanimi šipami, petrolejske sve-
tilnice, po nizkih cenah. Prekupci
dobivajo rabat.

Naznanjam el. občinstvu da sem naročil
v olju tiskano podobo umrlega

Dr. J. Bleiweisa viteza Trsteniškega

visoko 79 centimetrov, široko 63 centi-
metrov. Podoba jako izvrstno izdelana,
bode služila v krašo vsaki sobi. Ker
sem naročil samo gotovo število podob,
prosim, vsakega, kdor želi sliko gotovo
dobiti, da pošlje ceno 4 gl. Slika izide
konec februarja.

(12-2)

C. kr. privilegirana

Azienda Assicuratrice

v Trstu

najstarejše avstrijsko zavarovalno
društvo ustanovljeno l. 1822.

Ustanovni kapital: 4.000.000 gl.

Prejema proti dober kup
prelijam in najkulantnejšim po-
gojem zavarovanje proti ognju
in transportnim škodam, kakor
tudi zavarovanja na življenje
in nesrečne slučaje v raznih
kombinacijah.

Glavni zastopnik za Kranjsko

J. Perdan,

trgovec in hišni posestnik, cesarja
Jožefa trg

v Ljubljani.

(12-2)

Resnično je šivalni stroj dan danes že nepogrešno hišno orodje za vsako hišo in razširjenega je na milijone komadov po raznih stanovih človeških.

Šivalni stroj lepša vsaki salon, navdušuje dame in igraje gospe napravljajo svojo obleko, perilo in druge stvari. Nihče, kdor ga še nima, naj tedaj ne zamudi istega kar najhitreje pri meni naročiti, pa to samo tedaj, ako želi zanesljiv, gotov, dober, soliden in primeren šivalni stroj kupiti, a ne zametati novcev za ponarejen šivalen stroj.

Velikanska zaloga pravih ameriških **Singerjevih** strojev, od katerih se jih rabi že sedaj 4.000.000 komadov, nadalje mnogokrat izboljšanih pravih **Wheeler-Wilson-strojev**, med temi najnovejša vrsta z ravno iglo, konečno originalni stroji **Elije Howeja**, ki je šivalne stroje iznašel v Newyorku z najnovejšimi neverjetno umetnimi popravami, nahaja se pri meni. **Zastopstvo** vseh teh pravih strojev je po pogodbi za vso Kranjsko le v **mojih rokah** in hvala Bogu vsled konkurence **s slabo ponarejenimi stroji**, kateri svoji nalogi **nikdar** že zdaj ne zadostujejo, a ki bodo še menj zadostovali v prihodnje, prisiljen sem bil, da sem v Ljubljani najel še **jedno prav veliko prodajalnico** in da sem svoje delavske moči znatno pomnožil.

Prodajam vsakega teh za 5 let garantiranih strojev, kakor že leta, tudi proti majhenim mesečnim vplačilom na obroke od 4 do 5 gld. in na aro od 10 do 15 gld. Po tem potu je mogoče prav lahko kupiti danes tako v ceno potrebni šivalni stroj. Ako treba poprav pri šivalnih strojih, oskrbujejo se v moji mehanični delavnici brzo in najboljšo. Tudi se prevzema čiščenje strojev.

Velika zaloga svile za stroje, cvrtn na vretenih in v mrežah, velika zaloga v ovčji in bombažni robi, isto tako v iglicah za šivalne stroje. Posamezni oddelki za šivalne stroje dobivajo se pri meni boljši in cenejši, kakor kje drugod.

Neprestano imam tudi v zalogi proti ognju in ulomu popolnem varne **blagajnice** od **F. Wertheima in Comp.** tudi po izredno nizkih izmanjšanih fabriških cenah.

Za solidno in točno postrežbo jamči moja dobra že 11 let v Ljubljani obstoječa in po vsej deželi Kranjski dobro znana firma, katera se priporoča i nadalje blagovoljnosti sl. občinstva in za mnoga naročila najiskrenejše s spoštovanjem

Fran Detter.

(12—2)

Ljubljana, Mestni trg 168 na oglu pod Trančo poleg železnega mosta.

Lekarna „pri samorogu“

Jul. pl. Trnkóczy-jeva
na mestnem trgu v Ljubljani.

prilporoča p. n. občinstvu sledeče, zmerom sveže (frišne) vsled dolgoletnega izkustva kot
izvrstno uplívne priznane specialitete, izkušena domača in homeopatiška zdravila:

Cvet zoper trganje,

po dr. Maliču,

je odločno najboljšo zdravilo zoper protin ter revmatizem, trganje po udih, bolečine v križi ter živcih, oteklino, otrpnele ude in kite itd., malo časa če se rabi, pa mine popolnem trganje, kar dokazuje obilno zahval. Zahteva naj se samo „cvetu zoper trganje po dr. Maliču“ z zraven stoječim znamenjem; 1 steklenica 50 kr.

Planinski želiščni sirop kranjski,

izboren zoper kašelj, hripavost, vrtoglavost, vročino in soki.

Pomuhljevo (Dorsoh) jetno olje,

najboljše vrste, izbrano zoper bramora, pljučnico, kožne izpustke in bezgavne otekline. 1 stekl. 60 kr.

Anaterinska ustna voda,

najboljša za ohranjanje zob ter zobnega mesa in takoj odpravi smradljivo sapo iz ust. 1 steklenica 40 kr.

Kri čistilne kroglice, o. kr. priv.,

ne smeje bi se v nijednem gospodinjstvu pogrešati in so se uže tisočkrat sijajno osvedočile pri zabasani človeškega telesa, glavobolu, otrpnenih udih, skazelem želodcu, jetrnih in obistnih boleznih, v škatljah a 21 kr.; jeden zavoj s 6 škatljami 1 gl. 6 kr. Razpošiljava se le jeden zavoj.

Mazilo zoper pége,

kinje, bradavice (grčice), rudečico na obrazu itd.; če se je nekaj večerov s tem mazilom namazalo obraz, odpravi vso nesnago z njega brez sledu. — Lonček stane 50 kr.

Angleško mazilo za barvanje las.

Jako dobro in neškodljivo sredstvo za barvanje osivelih las. Lonček z navodom 50 kr.

(11—1)

Odličnim spoštovanjem

Aromatična pomada za rast las od dr. Pitha
pospešuje rast las in podeli lasem prekrasen lesk. Lonček 60 kr.

Malinčin in ribizljev sok

iz najboljših štajerskih goraskih malino in ribizljev sok, zelo lepo vonječ, čisto in popolnem vztrajem. — Kilo 80 kr.

Jamaica-rum, pravi,

dobivam ga naravnost iz Londona in jamčina za njega izvirnost; cene so vsakojake, a tudi v buteljah po 80 kr. in 60 kr. se dobiva.

Čaj, naravnost iz Kitajskega,

vedno sveže in najšineje kakovosti in ima znamenit aroma; dalje sonchong, pecco-cvét, careki melang po vsakojakih cenah, a tudi v haličkih po 30 in 50 kr.

Najšineji pariški „Poudre za dame“,

roza in beli; po 30 kr., z rožnim duhom 40 kr.

Homeopatična zdravila

so pri nas že mnogo let uvedena, katerih p. t. občinstvo v naši lekarni zelo zahteva.

Naročila iz dežele izvršujejo se takoj.

Julij pl. Trnkóczy, lekar in kemik.

Zelezna trgovina

na drobno in debelo

Joh. Nep. Achtschina

(prej Sp. Pesslaoka)

Ljubljana, Gledališke ulice 8.

Zaloga hranilnih ognjišč vsake vrste, peči, ki se dajo regulirati, okove pri stavbah in za razno hišno orodje, vsakovrstno delavno orodje za delo v zemlji pri zidanji železnic in cest, traverze, cement in debel papir za strehe, kakor tudi vsakovrstno železo in železno blago in kuhinjsko orodje.

Najboljše vrste plugov. Za cementiranje, pripravljenje in cementirane tehnice, mere in uteži. Velika zaloga železnih in prav dobro pozlačenih nagrobnih križev in spomenikov. Velika zaloga vodnih žag in pil z garancijo.

Prevzemajo se vsa ključavničarska dela, kakor ognjišča, železni okovi pri stavbah, ograje, vrata itd.

Zaloga

c. kr. priv. svinčene in cinkove belobe in kemičnih barv iz fabrike CONCORDIA v Hrastniku.

Samo pri meni se prodajajo EKSTINKTERJI „Patent Beyhl“, tako imenovani priločni in prenesljivi samodelujoči, ogenj hitro gasilni aparati.

Cenilniki in risarije se drage volje razpošiljajo.

(12—2)

Oznaniilo.

Ker nam od mnogih strani dohajajo vprašanja, če se še dobiva ves I. letnik „Ljubljanskega Zvona“, ali vsaj posamezne številke njegove, zato je oglašamo to:

1. Od letošnjega „Ljubljanskega Zvona“ dobivajo se še številke: 4., 5., 6. (II. četrt); 7., 8., 9. (III. četrt); 10., 11., 12. (IV. četrt), vsaka četrt po 1 gld., ali vse tri četrt za 2 gld. 50 kr.

2. Ako se je kakšnemu vseletnemu naročniku izgubila, umazala ali kakor si bodi pokvarila katera izmed zgoraj navedenih številka našega lista, oglasi naj se zanj, in radi mu jo dopošljemo brezplačno.

3. Jako hvaležni bomo vsakemu, kdor nam vrne letošnjega letnika I. četrt (št. 1., 2. in 3.) ali vsaj katero koli si bodi izmed prvih treh števil in radi mu za vsako vrneno številko zabeležujemo po 30 kr., za vso I. četrt pa 1 gld. na račun naročnine bodočega leta.

V Ljubljani 8. decembra 1881.

Upravništvo „Ljubljanskega Zvona“.

„Národná Tiskárna“ v Ljubljani.